गुजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

ना=नाम. वि=विशेषण. अ=अव्यय.

स=सर्वनाम. क्रि=क्रियापद. कृ=कृदंत.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.

આળસુ(વિ)સુસ્ત. એદી

ડાઘીઓ(વિ)ડાઘવાળો.

ડાઘેઓ.(કુતરાનું નામ)

પાળવવું (ક્રિ) ખાવવું.

પરવડવું.

મુરખો=બેવકુફ અણઘડ

રમતીઆળ(વિ) જેનો

રમતમાં જીવ ચોંટે તે,

નાદાન.

પરવડવું(ક્રિ) ભાજવું,

પાળવવું.

અહીં(અ)આમ, આ

ણીતરફ, અહીંઆં.

ચોકી(ના)પેહેરો,ચોકશી.

મુકયો=મેલ્યો,બેસાડ્યો.

ફાળ(ના)મોટું ભાકુ,ડાચું.

ચકલી(ના)મોટી ચકલી.

પંખી(ના) પાંખવાળા

પશુ પક્ષી.

ચારો(ના) ઘાસ,તણખલાં

વગેરે.

ધણી (ના)શેઠ, માલિક.

પાઠ ૨ જો.

ઝંખવાણો=ઝાંખો,વીલો

મરડ્યાં=મચડ્યાં,વળગ્યાં.

જીવતર (ના) જીવવું,

જીંદગાની.

આગલું(અ)તરત.પાધરૂં

તાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ

નવરાશ(ના)ફુરસદ.

મન=દિલ,ચિત્ત;હૈયું.

વિચાર(ના) મનસુબો.

તોલ;ખ્યાલ.

સરખાં=જેવાં,બરાબર

નકામા(વિ)કામ વગર-

ના;કામથીપરવારેલા;

નવરા.

જનાવર(ના) ચોપગાંપ-

શુ, જાનવર, હેવાન.

કામ=ધંધો, રોજગાર.

જગત=દુનીઆ,પ્રથ્વી.

ઠોઠ(ના)મુરખ અણઘડ

વલે(ના)હાલ, હવાલ.

પસ્તાવો(ના)ખેદ,અફ-

સોસ; દલગીરી.

ફેરવીને(કૃ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ(ના)સારીચા

લ; સારાં આચરણ,

સારી રીત.

પહેલ (અ) પહેલાં.

સહેલ(અ)સહેલી;રીત

વાણ(ના) વાણી, મધુર શબ્દ.	કોપવું (ક્રિ) ગુસ્સે થવું, રીસે ભરાવું.	મીઠી(વિ) સારી, મધુર.
જન(ના) માણસ સખસ	જનમ=જીંદગાની; દેહ.	ડાહ્યો(વિ) શાણો, સમજુ, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેહેલ વેહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને મોઢેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહી, તેને ડાહ્યો જાણીનો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.

વગડાઉ(વિ) રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ=મચ્છર. મગતરાં.
ટુંકા(વિ) નાના, ભટકા.
ધાર(ના) વેહેતી કોરણ.
જબરૂ(વિ) જોરાવર.
જોરાવર(વિ) મજબુત.
પછવાડે=પાછલીતરફ.
વળેલા(વિ) મરડાયલા.
કોરે(ના) બાજુએ.
કઠણ(વિ) સજબુત.
વાળ(ના) બાલ, નીમાળા
થોડા(વિ) થોડા, ઝીણા
હીડેછે(ક્રિ) ચાલેછે.
ડીલ(ના) શરીર, અંગ.
તળાવ(ના) નાનું સરોવર
નર(ના) માયડો મરદ.
હળ(ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદાર હથીઆર.
પોચી(વિ) નરમ.
પૂરી પડે(ક્રિ) બર આવે; હંફાવે; સામીથાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળાગાળી= ગાળોઆપવી.
સ્વભાવ(ના) ખાશીયત. મીજાજ, પ્રકૃતિ.
સજા(ના) શિક્ષા.
દંડ(ના) ગુન્હાને બદલે રૂપીયાલેવાની શિક્ષા.
રાજકુંવર(ના) રાજાનો છોકરો, રાજપુત્ર.
શિક્ષા(ના) સજા દંડ.
વડાઇ(ના) મોટાઇ.
અણસમજુ(વિ) સમજણવગરના, નાદાન.
વાદરાખવું(ક્રિ) ફોમરાખવું; ભુલીનજવું.
સાર(ના) સારૂ, મતલબ
નઠારો(વિ) ખરાબ, ભુંડો.
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરનો, નિરધન, રંક.
ફરીવાદ(ના) અરજ, રાવ

કચેરી(ના)દરબાર,રાજ સભા.
ફલાણો(વિ)હરેક,મુકરર, કરેલો.
બંધીખાને(ના)કેદખાને
ઘટેતેવી(વિ)જોઇયેતેવી, લાયક.
માફ(ના)જવાદેવું ક્ષમા
વચન(ના)સુકન, વેણ.
કુંવર(ના)છોકરો, રાજ પુત્ર.

વેળા(ના)વખત, સમે.
જવાદઊ(ક્રિ)માફ કરૂ, મુકીદઊ.

પાઠ ૬ ઠો.

બાખતા (વિ) કહેતા, બોલતા.
જશ(ના)માન. કીર્તિ.
બાળકી (ના) છોકરી
તોલ(ના)વકર,ભારઆ જ આબરૂ.
ભુંડા(વિ)ખરાબ, દુષ્ટ.

ભુંડું(ના)નઠારૂં, ખરાબ શબ્દ,
ખોટી.(વિ)નઠારી, નકામી
જગ(ના)જગત;દુનીઆ
મૂરખ(ના)બેવકુફ, ઠોઠ.
જાણવા(ક્રિ)સમજવા.
દુખીઓ(વિ)હેરાન, દુ-
બાળક(ના)છોકરો. (ખો
બોલ (ના) શબ્દ.
નક્કી(અ)ખચીત,નીશ્ચે
નાર(ના)બાયડી; બઇરી.

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

ભુંડા લોકો મોમાંથી નઠારા શબ્દ બોલીને, લોકોની નઠારી ગાળો ખાય, એવા મોટા બેવકુફોની જગતમાંથી આબરૂ ઓછી થાયછે.(૧) જે માણસ નઠારા શબ્દ બોલે, ને સામા માણસને ગાળદે ને પોતે ખાય,તેને અણઘડ સમજીલેવા તે આગળ જતાં બહુહેરાન થાય.(૨).માટે જે છોકરીકિછોકરો જેવા બોલ બોલશે,તેવાજ લોકોમાં તેના ભારવકર વધશે(૩).

પાઠ ૭ મો.

દેશ.(ના) મુલક.
ચાલ (ના)ધારો, રીત.
રીતભાત(ના)રીત,રસમ
ચુરેવાળ= સાંકડીઇજાર.

ઓરણો(ના) ટુંકોલેંઘો.
પહેરવેશ (ના)પોશાક. પેહેરેલાં લુગડાં.
મારવાડી (ના) મારવાડના રેહેવાસી.

ઘુમટો (ના) માથાપર ઓઢેલો છેડો, મોંપર આગાડી કાઢવો તે; (લાજ)
ધોતીઆં(ના)પોતીઆં

દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના રેહેવાશી.
સાહેબલોક(ના)ગોરાલોક; અંગ્રેજ લોક, ટોપીવાળા.
બઇરાં(ના) બાયડીઓ.
ઘાઘરા(ના)ઘેરવાલો ઝૂલતો ચણીઓ.
ખોલી(ના)ઝાબા.
ફેર (ના) તફાવત, ફરક.
ભાકર(ના) રોટલો.
રોટી(ના) રોટલી.
હાંસી(ના) સાદી.
ગોરી=સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો.

સંચરો(ના) એકઠું. ભંડોળ, છત, શીલક.
કણ(ના)રજકણ, કણી
સંગ્રહ(ના) એકઠું.
રૈયત (ના) પ્રજા.
સંઘાત=સોબતી સાથે
દુકાળ(ના)મોંઘવારી. અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત.
કોઠાર(ના)દાણાભરીમુકવાનોકાદવનો કે લાકડાંનો અગરનો.
હેરાન (અ) દુખી.
સુકાલ(ના)સોંઘવારી.
પ્રધાન(ના)વજીર, કરતો હરતો.
પોપડો(ના)પડ.
ગંજીઓ (ના) ઘાસના મોટા ઢગલા.
ખાણ(ના)અનાજભરી મુકવાનેભોંયતળીઆ નીચે કુવા જેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ(ના) નવાઈ.
ચંદી(ના) દાણો ચણા
વિના(અ)વગરશિવાય
દુબળાં(વિ) નબળાં, મુડદાલ.
જોર=શક્તિ, બળ, કસ.
કારણ(ના)સબબ, ભેદ
દેખાડ્યું(ક્રિ)બતાવ્યું.
ડાહાપણ(ના)ચતુરાઈ.
વસે (ક્રિ) રહે.
સંપે=સંપથી, હળીમળી
સદા(અ),રોજ, નિત્ય.
સર્વ(વિ) સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

કીડી જરા કાંઈ રજકણ પડી હોય તે પણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરની જાત જુઓ, કે બધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળીમળીને રેહે છે.

પાઠ ૯ મો.

છાંગડા(ના) શંખો.
વડવાઈ(ના) વડનાલાંબા લટકતાં ફાંટા.
અસલ(અ) અગાઉનું જુનું, પૈહેલું.

ઘટા(ના)રચના, છાયા; (ઝાડનું ફેલાવું તે)
કાબર(ના)કલકલ અવાજ કરતું કાબરૂં પક્ષી.

ટેટા(ના) વડનાં ફળ.
આરામ(ના)સુખ; ચેન; વિશ્રામ.
ઇમારત(ના)ઊંચી બાંધણીનું ઘર, હવેલી.

થડ(ના) ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં=ઝાડની શાખા થડમાંથી ફુટેલી મોટી ડાળી

ફાંટા(ના)ડાળામાંથી ફુટેલા દોરીઓ જેવાં લટકતાં મુળ.
લટકે છે(ક્રિ) ટીંગાય છે. લબડે છે.

ભોંય(ના)જમીન, ધરતી
મૂળ (ના) જડ
ઓળખતાં(કૃ)પીછાનતાં
પાંદડાં (ના) પાંતરાં
ફેલાય છે(ક્રિ) પસરે છે, પથરાય છે.

પશુ પંખી ચોપગાં જાનવર.
રોપ્યું (ક્રિ) વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી(ના)ઝેરી જીવડો.
ડંખ (ના) ચટકો.
આંકડો(ના)ઝેરી કાંટો
વિખ (વિ)ઝેર, સોમલ
કપાએલું (કૃ) વડાએલું.
ચિપીયા(ના)પકડવાના ચાંપીઆ.

ચુગવું(ક્રિ)મોસવું, ચુસવું.
ચાંદી (ના) ફેલ્લો.

સુજેલું(કૃ)સુઝી આવેલું. ચડી આવેલું.

ઝેરી (વિ) વીખવાળો.
ભીંત(ના) દીવાલ, કરો.
ફાટ (ના) ચીરો, તડ.

ટાઢક (ના) ઠંડક.
ઉતાવળે (અ) ઝડપથી.
પીઠ (ના) બરડો વાંસો.

દુઃખ (ના) આપદા.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
ઇજા(ના)દુઃખ વીપત્ત.

મળે(ક્રિ)ભાંજે એટલે દુર થાય.
અવગુણ(ના)નુકશાન, ગેરફાયદો, બીગાડ.
સંભાળીને(કૃ)સાચવીને તપાસીને.
ફીકર=ચિંતા, સોચના.

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ(ના)છોકરીઓ
વિલાયત(ના) અંગ્રેજ લોકનો દેશ.

ખબરદાર(વિ)હોશીયાર
સુખી=સારા સુખવાળા

સરખી=બરાબર, જેવી
વાહાલી(વિ) પ્યારી, હેતવાળી.

જરાએ (અ) લગારે.
રોતી (કૃ) રડતી.
કજીઓ(ના)કંકાસ, ટંટો
સમજાવીને(કૃ) પટાવી ફોસલાવીને.

ઢોર(ના) ચોપગાં જનાવર, (મૂર્ખ)
મોટપણે(ના)મોટી ઉમરે.

ખાપડીઓ(ના) બઈરી-
ઓ, સ્ત્રીઓ.
ભાયડ(ના)મરદોમાટીડા
ગાંડી(વિ)ઘેલો, નાદાન.
અણસમજુ.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ(ના)સાદ,સોર.
પાંજરૂં(ના) પીંજરૂ, પ
ક્ષીનેરેહેવાસારૂ બના
વેલું સળીઆ જડેલું.
જાળી જેવું ગોળ.
પાળવું(ક્રિ)પોષવું,રક્ષણ
કરવું.
અર્થ(ના)માએનો,મત
લબ, સ્વાર્થ.

દીઠો (કૃ) જોયો.
માળો(ના)પક્ષીને રેહે-
વાનું ઠેકાણું.
ફળ(ના)જાંબુ, કેરી, દા-
ડમ, જમરૂખ વીગેરે
લીલો મેવો.
જુદાં(વિ)વેગળાં,છુટાં.
અનાજ(ના)ધાન્ય,દાણો
મરજી(ના)ઈચ્છા,ખુશી
સમજે (ક્રિ) જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ (વિ) ઘણોજ,
જેનો તોલ નહી તે.
પ્રીત=હેત,પ્રીતી,માયા.
કાંટલો (ના) ગળચવો.

સુણતાં(કૃ) સાંભળતાં.
નમણું (વિ) નમેલું.
ધાક (ના) બીક, ડર.
મનુષ્ય (ના) માણસ.
અંગ(ના)શરીર, દિલ.
અથાગ (વિ) ઘણોજ,
જેનો થાગ નહીં.
મીઠાં(વિ) સારાં મધુર.
ઉપજે=થાય, પેદાથાય.
હરખ(ના)ખુશી સંતોષ.
કોટ (ના) ડોક, ગળો.
ધારે (ક્રિ) માને.
હેત (ના) પ્યાર.ચાહા.
કોય(વિ)કોઇગમેતે એક
કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; તે જેઓ સાંભળે છે તે સઘળાના મનમાં ઘણોજ ખુશી પેદા થાય છે. (૧) એની ડોકે કાળો કાંઠલો છે, ને નમેલુ રાતું નાક છે; તેમ શરીરે બધો લીલા રંગનો છે, ને ધણીની ધાક માને છે. (૨) માણસને તે મીઠુ બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ઘણુંજ આવે છે; માટે ઘ લોકો હેતથી પોપટ પાળે છે. પણ કાગડાને કોઈ પાળતુ નથી. ( )

પાઠ ૧૪ મો. | વચન(ના,શબ્દ,સુકન. | અસર=ફળ,પરીણામ

માન(ના) આબરૂ,ઇજત
નવાઇ (ના) અચરતી.
આવકાર(ના) આદરમાન
નીવડવું(ક્રિ) નીકળવુ ઊઠવું.
દંગાઇ (ના) લુચ્ચાઇ અંધાઈ.
વાઘરી=શીકારી, પારધી.
વઢવાડ(ના) લડાલડી.
લુચ્ચાઇ (ના) દંગાઈ, અંધાઇ.
માઠું(ના) ખરાબનઠારૂં.
તપાસ (ના) તજવીજ તર્લાસ.
સોબત (ના) સંઘાત.
શીખામણ (ના) ફાયદા નીવાત.
કદી(અ)કોઈવખત પણ
ભુલવાં (ક્રિ) વીસરવી

પાઠ ૧૫ મો.

કણબી(ના) હીંદુની એક જાત,(ખેતીનો ધંધો કરનાર).
તંત(ના)કામજી, ચેટક, ધ્યાન.
ધન (ના)દોલત, પૈસો.
અંતકાળ(ના) મરવાના વખત.
પુંજી(ના)દોલત. ગાસડાદક્ષો.
લાચારે(ના)તેજા,ગળકો
ખેતી(ના) ખેતીવાડીનુ કામ.
દીકરા (ના) છોકરા.
વિચાર્યું (ક્રિ) ધાર્યું.
ડોસે(ના)ઘરડા માણસે
કેડે (અ) પછી પુઠે.
આખું(વિ)બધું,તમામ
વાવ્યા(ક્રિ)રોપ્યા.
નીપજ(ના)પેદાશ, પાક આવક.
ઉપજ્યો(ક્રિ)પેદા થયો નીપજ્યો.
ખરેખરૂં (વિ) જોઇએ તેવું, સાચું, બરાબર.

પાઠ ૧૬ મો.

કોણ(સ) કયા સખસે?
કીરપાળ(વિ)મેહેરબાન દયાળુ.
સુખવાને=વાસ લેવાને
પેદા કરવું (ના) જન્મ આપવો, નીપજાવ્યું.
બનાવ્યુ(ક્રિ)નીપજાવ્યુ, કરયુ.
ઝાલવાના(વિ)પકડવાના
સઘળું(વિ)બધું, તમામ
ઇશ્વરે (ના) પરમેશ્વરે
કર્યાં(ક્રિ)બનાવ્યાં, પેદા કીધાં.
ભલાં(વિ)સારાં,વાજબી રાહે ચાલે એવાં
કોપશે (ક્રિ)ગુસ્સે થશે
દેખતાં(ક્રિ)જોતા,
જાળવે ક્રિ)સાચવે,તપાસી રાખે.
રખવાળી(ના) બરદાસ, બજાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ(ના)જાંહાંકે થોડા ક ઘરની વસ્તીહોયતે
શેહેર(ના)જાંહાંકે મોટાં મોટાં છાબંધને હારબંધ ઘરો હોય તથા સારાંસારાં મોટાં ચાટા હોય તે.

છોબંધ(વિ)છોથી બાંધે-
લાં, છોના.
કોટ(ના) શેહેરને ફરતી
આસપાસઆવેલી મો-
ટી છોની દીવાલ.
જથો(ના)ટોળુ ઝોકડો.
અડચણ (ના) હરકત.
હારબંધ(વિ) એક પછી
એક સાથે આવેલા.
સેહેજ(અ)થોડીમેહેનતે
જનાવર=જાનવર, પશું
દરવાજ=મોટાં બારણાં.
જવલે (અ) કોઈ વખ-
ત, કદાચ.
બીક(ના) ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે(વિ) સોડેસોડે
અડોઅડ નજીક.
ફળીઉ(ના) શેરીમોહલો.
ગામડું (નામ)જાંહાંકેઝુ
પડાં જેવાં થોડા એક
ઘરની વસ્તી હોય તે.
કસબે (ના)પરગણાનુંમો-
ટું ગામ.
મોટાં(ના)મોટાંબજાર.
હાટ(ના)બજાર, દુકાન.

પેસવાનો (વિ) જવાનો,
આવવાનો.
ઝાપે (ના)લાકડાં સાથે
કાંટા,કરાંઠી વગરેબાં-
ધી લઇને બનાવેલું
બારણું.
પેસનીકળ(વિ)આવજા
પાઠ ૧૮ મો.
ઈંદ્રીઓ(ના)શરીરનાભા
ગ,(આખ,નાક,જીભ
કાન, ચામડી.)
આકાર(ના)ડોળ,ચેહેરો
ધબાકો(ના) અવાજ.
માલમપડવુ(ક્રિ)જણાવુ
વાસ(ના)સાડમ સુગંધ.
મોઠા(વિ)ગળ્યો,મોઢાસ
વાળો.
ઝીસી(વિ)સાફ.
સ્વાદ(ના)ચાખવુંતે,જ-
રાજીભમા નાંખી તપા-
સવું.
મઝાની(વિ)સારી,તોફા
નાંખ્યા(ક્રિ)ફેંક્યા, નાખી.
સમજો(ક્રિ)ધ્યાનમાલેવો
ટાઢું(વિ)ઠંડુ.

ઉનુ(વિ)ગરમ.
પાઠ ૧૯ મો.
આંગણું (ના) બારણું,
બારણા આગળની
જગો.
ચોખ્ખું(વિ)સાફ,સ્વચ્છ.
કોહાવાડ (ના)કોહોવાડો
રળીઆમણું(વિ)શોભા-
યતુ, સારૂં.
ગંદવાડ ના) ગોજવાડો.
જીવજંતુ (ના) જીવડાં
મગતગ.
એંડવાડ(ના)એંઠાં વા-
સણ જેમાં રાખ્યું
ખાધું હોય તે.
ગંદા(વિ)ગોજા.
ગંધ(ના) ખરાબવાસ,
નઠારીગંધ, બદબો.
ભાજીપાલો (ના)ભાજી
પાંતરાં વગેરે.
માંદા(વિ)આજારી,બી-
માર, કોહેલી.
લાજ(ના)શરમ, એબ.
તાવ(ના)તપત,બેચાર
નીપજ=પાકે, પેદાશ

ગંધવેડો=દુર્ગંધનોઢગલો
સાફ=ચોખ્ખુ,સ્વચ્છ.
વેગળો(વિ)આઘે દૂર.
બાપડા(વિ) બીચારા.
ચોખ્ખાઇ(ના)સુઘડાઇ.
ગુણ=ફાયદો,આર્શાયત.
છોડ(ના)છોડવા.રોપા.
છુટ=જગ્યા,મોકળાસ.

પાઠ ૨૦ મો.

ચોર(ના)કપડાં, કીમતી લુગડાં.
આપ(ના) આરશી.
મધપૂડો(ના)મધમાખ-નો પૂડો.
વાન(ના)દેદાર, કદ.
રચે(ક્રિ)બનાવે,ગોઠવે.
સજ્જન=સારામાણસ
માપ(ના)બરતપરમાણ
ચોક=ખાળ,મોટીચોકડી
શરીર(ના)દીલ,અંગ.
રૂડા(વિ) મારોમઝાનો.
દેખોએ(ક્રિ) જોઇએ.
શુદ્ધ=બરાબર ખરે ખરી
ચિત(ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

આપણે બધી જણસો ચોખ્ખી રાખવી, ને લુગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધોએલાં) પેહેરવાં, વળી ઘરને ચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવા, કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રેહે. (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપૂડો બરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમા કાંઇ ડાગા કે ખોડ આપણ કશું આપણ દેખતાં નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણાયછે. (૨) ચોખ્ખા રેહેવાથી આપણુ મન ખુશ રેહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારા આબરૂદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખાઇએ કરી (ધોએલાં સાફ લુગડાં પેહેરેલાં હોયતો તેથી) હરકોઇ માણસને ઘણી આબરૂ મળેછે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.

સુંવાળી=પોચી, નરમ.
નાળ(ના) લોઢાના મેખ મારીને પગે જડવાના ઓળ પાટા.
નક્કર(વિ) સંગીન.
બરાડેછે(ક્રિ) આરડેછે.
મજલ(ના)ખેપ, ટપ્પો.
નિરદય(વિ) ઘાતકી.
ફલંગો(ના)કુદકો.
ઓંખારેછે(ક્રિ)હણહણે છે, સણસણેછે.
સીમ(ના) ખેતર,(ખેતરની હદ.)
ભેગો(અ)સાથે, એકઠો.

ચરેછે(ક્રિ)ઘાસખાયછે
વાળ(ના)બાલ,નીમાળા
છેડે(ના)નાકે.
ગાઉ(ના)કોસ.
બોજો(ના)ભાર.
વેહેછે=ખમેછે ઉચકેછે
ચાકરી (ના) બરદાસ,
 બાસ્તાસ, સેવા.
માયા=હેત,ચાહેનાપ્યાર
ચાહે(ક્રિ) પ્યાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

ક્રાતરા(ના) બેડકા.
વટેમાર્ગુ(ના)રસ્તેજતો,
 મુસાફર, પંથી.
સંગીન (વિ)નક્કર.
 મજબુત.
કચુકા=ઠળી આકળીયા,

ચોકણું (વિ) ચોકવાળુ.
 ચોટે એવું, જબરૂ.
ગોટોડા(ના)ઠળીઆ
ચોખંડા(વિ)ચોડા,ચારે
 બાજુએ સરખા.
કોરૂ(ના) ટીપુ.
ખાટો(વિ) ખટુમડો.
ખટાશ(ના)ખાટોસ્વાદ.
 ખાટા સ્વાદની ચીજ.
ચોમાસુ(ના)વરસાદની
 મોસમ.
વરગેછે(ક્રિ)આવેછે.
બારેમાસ(ના) આખુ
 વરસ.
ખપ(ના)જરૂર, અગત્ય
રોજ(અ)નિત્ય, સદા.

પાઠ ૨૩ મો.

અક્કલ(ના)બુદ્ધિસમજ.
ઘણેરી(વિ)ઘણી.

નેક(ના) ટેક,મોટાઇ.
માહાલે(ક્રિ)મોજકરે,
વિશ્વ(ના)જગત,પ્રથ્વી.
તસુ(ના) બે આંગળ.
માતા(ના)મા, માજી.
વિખ્યાત(વિ)નામીચુ.
નવ(અ)નહી, ના.
તાત(ના)બાપ, પિતા.
મોજ=મઝા, ચેનબાજી
શાણા=ડાહ્યા, સમજુ.
દીકરી(ના) છોકરી.
નિત્ય(અ)રોજ,સદા.
પર=પારકુ.
ઠામ(નામ)ઠેકાણું,જગો.
ફેરો(અ)નો, તણો.
સામળ(ના)એક મોટો
 કવિ થઇ ગયો.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

માને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમલી)નું એક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રોજ રોજ સારા વિવેક થી કામ પડે છે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે છે [illegible]

તસુ પણ આજ્ઞતી નથી, પણ તેની છોકરી તો બધે દેશે દેશ ભલીરીતે મોજ કર્યા કરેછે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ગોટલો) તે માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નર સમજી લેજો એ તો બધી પ્રથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલીના ઝાડની છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ગોટલો રોપ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ગોટલાથી આમલીનુ ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

આટલું (ના) આરસી.
રતાંધળો (વિ) રાતે આંધળો, (દીવસે દેખાય ને રાતે જેને નહીં દેખાય તે).
પોપચુ (ના) આખનું ઢાંકણ.
ભમ્મરે (ના) ભવાં, આંખના પોપચાં ઉપર કમાનના જેવા બાલ છે તે.
ઝાળવું (ક્રિ) અટકાવવું.
રજ (ના) ધુળ, રજકણ.
[illegible] (ના) છજ્જુ, [illegible].
સારેછે (ક્રિ) કરેછે.
પાંપણ (ના) આંખના પોપચા સાથે વળગેલા બાલ.
જણસો = ચીજો. વસ્તુ.
ખરેખરો (વિ) ખરોખર.
જતન (ના) બરદાસ, સાચવણી.
ઝીણી (વિ) બારીક.
કાણો (વિ) એક આંખે આંધળો.
દયા (ના) રેહેમ, મીઠી નજર.
સાજી (વિ) સારી.
પરમેશ્વર = મોટો ઈશ્વર.
પાડ = ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ = રૂના નાના નાંઝાડ.
કહેવત = કેહેર્ના, ચાહાણ.
ઘાટ (ના) ડોળ, આકારાં
બળતણ (ના) બાળવાની લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી (ના) ઘઉંના લોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું (ક્રિ) લાંબા તાંતણા કરવા.
લટકતાં (કૃ) ટીંગતા.
કુંભાર (ના) મટોડીના વાસણ બનાવનાર.
વણવું = લુગડું બનાવવું.
ધાન્ય = અનાજ, દાણા.
કાજે (અ) વાસ્તે, માટે.

તૈયાર(અ)હાજર, તરત કામમાં આવે એવું.	પાઠ ૨૬ મો.	ઓઢવા(ક્રિ)શરીરઢાંકવા
કશું=કાંઈપણ,જરાએ.	ધરતી(ના)જમીન,ભુમી	ખાંતે(ના)ખુશીથી.
	થોક(ના) જથો.	શીરીતે=કેમ,કઈ પ્રકારે

કવિતાની સમજુતી. (૭.)

ખાવા અને પેહેરવા ઓઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલુંછે. હવે તે વડે જો મેહેનત કરીએ,તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે (૧). જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથાબંધ થાયછે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે?)(૨.) પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે તેના ઈલાજો આપેલાછે પણ કોઈ વાસણ અને બાળવાના લાકડાવિના રંધાય તેશી રીતે? (૩.)

પાઠ ૨૭ મો.	શણગાર (ના) શરીરને શોભે એવા, લુગડાં ઘરેણાં, ભુષણ.	કાં (અ) કેમ? કાંણ.
હાલ(અ) હમણાં.	સરસ(વિ)સારા,મજાના	અર્થ(ના)સ્વાર્થ. મતલબ.
વખત(ના)વેળા, સમય		ચાકરી(ના)નોકરી.
પરઘેર(ના)પારકે ઘેર.		પેર (ના) રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજુતી) (૮.)

માટે હે ભાઈ તે (બળતણને વાસણ) તું તૈયાર બનાવ કે કાંતો તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ્તે) તે વખતે થાય. (૧). ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વાવી તેપરથી રૂ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે [illegible]

મઝાનો પેહેરવાનો પોશાક બને. (૨) માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ કે દેશાંતર) મેહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં ભાખરી સારી રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે. (૩)

પાઠ ૨૮ મો.

દાન (ના) ધર્મ, ખેરાત.
આપદા (ના) ફીકર ચિંતા
આંતરડી (ના) આતમા, જીવ.
પરોપકાર (ના) પરકલ્યાણ, પારકાપર ઉપકાર.
પુણ્ય (ના) ધર્મ દાનનું આશિષ.
આશિષ (ના) આશિરવાદ સારી દુવા.
વાપરવું (ક્રિ) વાપરવું, ખરચવુ.
સુમ (વિ) બખીલ, કંજુસ, કસરીઓ, મખીચુસ.
કૃપણ (વિ) કંજુસ.
[illegible] (કૃ) ઓછું કરી.
મુદલ (અ) જરાએ, લગારે પણ.
નારાજી (વિ) નાખુશ, દલગીર.
ગજ (ના) ગુંજાસ, શકિત
ઠામે (ના) ઠેકાણે, સારે મારગે.
ગરીબગરબા (વિ) ગરીબ લોકો, લાચાર, અનાથો.
દુનીઆ (ના) સંસાર આલમ, પૃથ્વી.
જશ (ના) માન, આબરૂ.
વાવેલું (વિ) રોપેલું.
ફોકટ (અ) નકામું.
નકામુ (વિ) કામવગરનું ફોકટ.
કંગાળ (વિ) ગરીબ, અનાથ નચ્યાર
મજુરી (ના) વૈતરૂં, વેઠ.

પાઠ ૨૯ મો.

સાચ (ના) સાચવટ, સાચી વાત.
દેશાઈ (ના) જાગીરદાર, વતનવાળો માણસ.
ઉડયાં (ક્રિ) નીકળ્યાં.
દાખલ (ના) ઉદાહરણ, દ્રષ્ટાંત.
ચપુ (ના) ચાકુ છરી.
ગમ્યો (ક્રિ) પસંદ પડ્યો.
રૂપૈયા (ના) સોળ આનાની કીમતનો રાણીની છાપનો સીક્કો.
છૈયાં (ના) છોકરાંબચ્ચાં
લેખણ (ના) કલમ.
વખાણ્યો (ક્રિ) પસંદ કર્યો.
ગમ્યો (ક્રિ) પસંદ પડ્યો.
વહેલો (અ) જલદી.
કાપ (ના) ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

સાચાબોલું (વિ) ખરાબોલું. સતવાદી, સાચો.
ધીરજ (ના) સબુરી, શાંતી

ગભરાવું(ક્રિ) અકળાવું. બીવું. ગાભરા થવું.
ફાડી (ક્રિ) ચીરી.
ખીજ્યા(ક્રિ) ચીડ્યા, ખીજવાયા.
છાતી (ના) હૈયુ મન.
ચાંપીને (કૃ) દાબીને.
વાહલું (વિ) પ્યારૂં, હેતવાળુ.
વાંક(ના) તકસીર, ગુનો.
અજાણતાં = ઓચિંતાં.

ઝટ(અ) જલદી, તુરત.

પાઠ ૩૧ મો.

સંકટ(ના) દુઃખ, આફત.
ક્રોડ (વિ) હજારો, (સો લાખ.)
પરલોક(ના) પારકાલોક, દેવ લોક.
હોડી(ના) મડવાજેમોટો મછવો, નાનું વાહાણ
સિંધુ(ના) દરિઆસમુદ્ર.

રાજ(ના) અમલહાકમી ગાદી.
શુભ(વિ) સારૂ, મંગળીક
સહીએ(ક્રિ) ખમીએ, સહન કરીએ, વેઠીએ.
દિનરાત(ના) રાતને દાહાડા.
સદા(અ) રોજ, નિત્ય.
સરે (ક્રિ) થાય, બને.
ઉપાય (વિ) ઈલાજ.
નક્કી(અ) ખચીતનિશ્ચે.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

આપણાપર જે દુઃખ આવી પડે, તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કહેવી ને બીજા લોકમાં સુખ લઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી રાતને દહાડો સુખી રહીએ. (૧)સાચુ બોલવું એ સદા સારૂંછે, જુઠુ બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડેછે; માટે તમે હજારોઉપાયકરીજુઓ. પણ સુખતો સાચાથીજ થાયછે. (૨)સાચુ બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુઠુ બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડીબનાવીને તેદરિઆમાં મુકો તેથી દરિઓ તરાતો નથીતેમ જુઠુ બોલવાથી આપણું કામ કદી થતું નથી (૩)

પાઠ ૩૨ મો.

ઘેટાં (ના) મેંઢાં.

કાતરવું(ક્રિ) કાતરવતી કાપવુ.

ધાબળીઓ (ના) ઉનનું પેહેરવાઓઢવાનુંલુગડું

કામળો(ના) ચુમાળો.
ભરવાડ=ઘેટાંચરાવનાર
શેનાં (વિ) કશ્યીજનાં?
દીઠાં(કૃ)જોયાં
નિમાળા=વાલ, વાળ.
ઉન(ના)ઘેટાંના વાલ.
કામળીઓ(ના)નાનાચુ
માળા.
ટાઢ(ના)ઠંડ, હીમ.
ખિચારાં(વિ)બાપડાંગ
રીબડાં.
ઉનાળો=તાપનીમોસમ
એશિવાય(અ)એવગેરે,
એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું(ક્રિ)વેહેવું,ટપકવું
લીંબોળીએ(ના)લીમ-
ડાનાંફળ.
રોગ(ના)મરજ વ્યાધી
પોપટીઆ (વિ) લીલા
પોપટ જેવા રંગના.

પેટી(ના)નાનો પટારો.
રાયણ(ના) લીંબોળીના
જેવાં લીલાં ફળ.
ગળી(વિ)મીઠી.
વિખ(ના)ઝેર, સોમલ.
ઓસડ(ના) દવા.
ઠેકાણે (અ) જગોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય(ના)અનાજ.
ડુંડું(ના)કણસલું.
ડીંડા(ના) ધઊંના કંડા
પૈસાદાર(વિ) તાલેવંત.
માતબર,ધનવાન.
કડબ(ના)જાર બાજરીના
લાંબા સાંઠા.
કણસલું(ના)ડુંડું.
પુળા(ના)કડબનાભારા
બાજરીઊં(ના)બાજરી-
નું કણસલું.
વવાય (ક્રિ) રોપાય.
જાર(ના)જુવાર.

શિઆળો=ટાઢનીમોસમ
સાંઠાં(ના)અનાજનાઉ-
બા સોટા.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
મસળેછે(ક્રિ) ચોળેછે,
દળીને(કૃ) લોટ કરીને.
લોટ(ના) આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તજસરા=તજની શીંગ.
શેરડી(ના)ગળ્યા રસનો
સાંઠો.
શીંગ(ના)ફળી.
જવ(ના)એકજાતનુ
ધાન્ય.
કઠોળ(ના)મગ, ચણા,
વાલ, વટાણા વગેરે
ધાન્ય.
ડાંગર(ના)ભાત.
પોપટા(ના)ચણા ફળી.
સર્વે(વિ)સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૦.)

બાજરીનાં ડુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જુવાર જોઇએ(થાયછે)ને
ઘઊં ડાંડામાંથી ઘઊં, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાયછે.(૧.)વળકે ને

તલના છોડવામાં થાયછે, ને કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા મગ, વગેરે શીંગોમાંથી થાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી સાકર અને ગોળ થાયછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એટલે (અશાડ શ્રાવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જુવાર, બાજરી તૈયાર થાય છે. ને શીઆળામાં (કારતગ, માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહીનામાં ઘઉંને ચણા થાયછે. (૩)

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી=જમીન, ભુમી.
કીલ્લા(ના) ઉંચા ગઢ. બુરેજ.
નાળાં(ના) વહેતો ઝરો. નાની નીક નદી.
મરડીયા(ના)છા પકવવાના. વાળા.
પાહાડ(ના)મોટા ઉચા. સાથે જોડાએ ને લાંબા ગએલા ડુંગરો.
લુગડાં(ના)કપડાં.
તરસ(ના) સોસ.
મટાડેછે.(ક્રિ)દુર કરેછે, હોલવે.
ખેતર(ના)અનાજ તથા ઘાસ પાકેછે તેજગો.
કાંઠો(ના) કિનારે.
એકાએક(અ)એકદમ, ઉતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો.

રાન(ના) વન. જંગલ.
માણેક(ના) કીમતી જવાહીર.
અનેક(વિ)ઘણું, બહુ.
જામફળ(ના)જમરૂખ.
પદાર્થ(ના)ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ(ના)એક જાતનું ઠળીઆવાળું ફળ.
હીરા (ના) ખાણમાંથી નીકળતો એક જાતનો કીમતી પદાર્થ.
વન(ના)રાન, જંગલ.
સરખી=સપાટ, પાધરી
ધાતુ(ના)સોનું, રૂપું, ત્રાંબું, કલાઇ વગેરે.
તપેલાં(ના)પાતેલી.
લોટા(ના) કળશીઆ.
લોટીઓ(ના)કસલીઓ.
પાળીઓ(ના)ચપ્પુઓ, છરીઓ.
જાત(ના)તરેહ, રીત.

પાઠ ૩૮ મો.

સેવા=ચાકરી, બરદાસ.
જંપવું(ક્રિ)સુખે બેસવું, ઠરેવું.
દાઝ(ના) દયા, રેહેમ.
જન્મ(ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઊછેરતાં(કૃ)મોટાં કરતાં.

પજવતાં (ક્રિ) દુખદેતાં
સંસાર=દુનિઆ;પૃથ્વી
હેતવહાલ(ના)પ્યાર.
સુખીઊં(વિ)સુખીઆ-
રૂ. સુખી.
દુઃખીઊં(વિ)દુખીઆ-
રૂં. દુખી.
વેદના(ના) દુઃખ,પીડા
ચડાવવું=કબુલ રાખવુ.

પાઠ ૩૯ મો.

ગુણ=ઉપકાર,આભાર
અવસર(ના)વખત.
ડગમગ (અ) ડગમગ,
હાલ્યા વિના.
અમાપ(વિ)ઘણો,જેનો
માપ નહી.
ઘડી(ના)૨૪મિનીટ,૬૦
પળ.

બરદાસ (ના) સંભાળ.
ઉમ્મર(ના)વય,જીંદગી.
દાસ(ના)ચાકર, સેવક.
ટકતો(ક્રિ)થોભતો,ઠરતો.
ખાણ (ના) ખાવાનું.
લેશ(વિ)જરા,જરાપણ
વેઠીને(કૃ) ખમીને.
ઉપકાર=ગુણ, આભાર
સમે(ના)વખતે, વેળા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૧).

જ્યારે બચ્ચું નાનું હતું તેવખતે તેના પગ ધ્રુજતા રેહેતા નહીં. અને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતુ નહી. તેમ પોતાની મેળે ઉઠી શકાતું પણ નહી, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહી. (૧)આ વખતે બચ્ચાંપર માબાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેઠીને તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર માબાપનો મોટો છે. (૨) કોઈ માણસ એ વખતે જો રોજ બેએ ગડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો

બાવળ (ના) બાવળનું
લાકડું,બાવળના લા-
કડાનું ઝાડ. (બી.
શૂળ(ના)કાંટાવાળીડાખ
પૂંઠીઆં(ના)પૈડાનેફરતુ
લાકડાનું ગોળ ચક્કર

ફુમતું(ના)રેશમનુ ફુલ.
ચુરાસ(ના) ફાંફાશ.
કુંડ(ના)છોથી બાધેલો
ગોળ ઝરો.
નાબડી(ના) નાભ,પૈડાન
વચમાંનું લાકડાનું
ગોળ ઢુંગરૂં.

પરડા=બાવળની શીંગ.
ઉતરડવું (ક્રિ) ચીરવું,
ઉતારવું.
આરા(ના) પૈડાનીવચ
માંનાફરતાલાકડાનાં.
ગોળ કકડા.
આળાં(વિ)ગદગદાં,
પચપચાં, સુંવાળાં

અથાણું(ના) આથણું.
પુરો(વિ) બરાબર.
મજબુત(વિ) ચીકણું, જબરૂં.
ઝરેછે(ક્રિ) વેહેછે,ટપકે.
ચીકાશ(ના)ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખચલ્લી=ખોટામોટા-ઉમંગઉઠાવનાર, ચળેલો માણસ.
તરંગ(ના) ખોટા ખોટા વિચાર, ઉમંગ.
બહોળા=ઘણાં મસ.
ધુણાવવું(કૃ) હલાવવું.
માલીક(ના) ધણી,શેઠ.
ધાડવો=માટીનોમોટો ઘડો-વાસણ.
વેપાર(ના)રોજગાર.
મજુર=વૈતરો,હેલકરી.
ઉઠવા(કૃ) આંવવા.
કૂકડા(ના)મરઘી
સારીપેઠે=બહુ, ઘણાજ
એકઠા(વિ)ભેગા.

ઉપજશે(ક્રિ)પેદાથશે
કમાઇશ(ક્રિ)રળીશ.
પરણીશ= લગનકરીશ
કૂટી(કૃ)ભાંગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ભણતર= ભણીલખવાનું કામ.
માળીલેવું(ક્રિ) નળીઆં ચઢાવવાં.
ઓવરી (ના) ઓટલી, પગથીઉં.
સાટું-બંદોબસ્ત, કરાર
હાટડા(ના)તાકાં.
ભાયરૂં=ઘરની ભોંય તળીઆનાચેનીઆગળની ઓરડી.
છોવરાવવું =છો દેવડાવવો.
મોભ=ઘરનામાળનોવચલો આડો થાંભલો.
છળીઓ(ના) સાકટીઓ
કાથો=નાળીએરની છાલની વણેલી દોરી.
પાયો(ના) મૂળ ટેકણ.

કરા=દીવાલ, ભીંત
પછીત(ના) પછવાડેની ભીંત.
પાણીઆરૂ(ના)પાણીનાબેડાં મૂકવાની ઓટલી.
જાળીઓ (ના) લોઢાના સળીઆ જડેલી બારીઓ.
ભો=બીક,ડર, ધાસ્તી.
પરશાળ= પેહેલાખંડના ભોંય તળીઆનીજગો
ઝટપટ=જલદી,તાકીદે.
રળીઆમણું=શોભીતું.

પાઠ ૪૩ મો.

બિરાજવું=દીપવું, શોભા આપવી.
પાટડા= ભારવટીઆ.
મજાગરા (ના) ચણીઆરાંનરમાદાનાચાપડા.
સાગ=સાગનું લાકડું.
છજ્જુ(ના) છાજ.

છોબાગું (ના)છો દેવડાવવાનું કામ.
ચોરસાં (ના) ચોડા પથ્થર, ચોડી ઈંટ.
લુહાર(ના)લોઢાનો ઘાટ બનાવનાર.
છૂટ(ના)મોકળાસ,જગો
મેડા (ના) માળ.
મણ્‍ા =કમર, ખામી.
છીંડી= બારી. વાડા.
દાદરો(ના)લાકડાના પાટીઆની નીસરણી.
નીસરણી(ના)વાસકેવળીના દાદર. સાડી.
ખુંટીઓ(ના)ખીંટીઓ.
તાકા(ના)મોટાગોખલા.

પાઠ ૪૪ મો.

છાજવું=દીપવું,શોભવું
મેના=મધુરરાગનું પક્ષી.
ગાલીચા=જાજમ,(મોટું કીમતી બીછાનુ)
ચૂનાળા (વિ) ચૂનાના, ચૂનો ફેરવેલા.
કઠેરે (ના) લાકડાનાપાટીઆ તથા લોઢાની જાળી જડેલો જરૂખો રવેશ.
ભૂપતિ(ના)રાજા,પૃથ્વીપતિ.
નીર(ના) પાણી, તેજ.
હીંચકા(ના)હીંડોળા ઝોક્ષો.
ચિત્ત=તમર્વાર, છબી.
સુડા(ના)પોપટનાજેવા લીલા પીછાના પક્ષી.
ખાટ (ના) ખાટલો.
ખૂબ(અ)ઘણુંજ,મસ્ત
રૂડા=સારાશોભાવંતા.
ઘડ્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
રસોડા(ના)રાંધણી,રસોઈ ખાનાં.
રૂપાળાં (વિ) શોભિતાં, ખૂબ સૂરતાં.
ચણ્યાં(ક્રિ) ચણીલીધાં.
દીશે=દેખાય. જણાય.
ખુટે=ઘટે,ઓછું થાય.
મીઠા(વિ)મધુર,મધુરા.
શુદ્ધ(વિ બરાબર,સાફ.
બેઠકો=બેસવાની જગો.
અગાસી (ના) ધાબું.
સેજ=ઢોલાઓ, પલંગ.
ખાસી=મજાના,સારી.
બીછાવી ક્રિ) પાથરી,
ભલ (વિ)સારા,મઝાના.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૨)

છજા, જાળીઆં, માળીઆં ઘણાં સારાં બીરાજેછે, નેબારીએ નાંનાં બારણાં પણ સારાં દેખાયછે; પાણીનાં બેડાં મુકવાની ઓટલીનેરાંધવાની જગો પણ શોભિતી બનાવીછે; નેતે ઈંટથી ચણી લઇને તેપરચુનોફેરવેલો દેખાયછે. (૧)ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખુટતાં નથી.

તેમાંથી લોકો વાંકા વળીને પાંણી ખેંચી કાઢેછે; સુડાતે મનાના જેવાસાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીત્તળથી જડીલઈને રંગેલાંછે.(૨) બેસવાની જગો, કઠેરા, નેઅગાસી સારી બનેલીછે, નેસુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાની હીંડોળા ખાટછે, તેમ ગલીચા મનને ગમતેવી રીતે પાથર્યાંને દિવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડીછે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ (વિ) મજબૂત.
હણહણવું(ક્રિ) ખણુસણુ-વું, ખોંખારવું.
નસકોરાં=નાક આગળ દમ લેવાનાં બેકાણાં.
દાઢ (ના)મોંમાં એવડા દાંત આગળની જગો.
ડાચું (ના) જડબું.
વાચ'(ના)ભાન, બોલવાની સમજ.
નરસી=ખરાબ, નઠારી.
પોચો=નરમ, સુવાળો.
કાણાં(ના)વેહે, છિદ્રો.
જાળવે=સાચવે, તપાસે.
ટેકો(ના) આધાર, મદદ.
ઝીણાં(વિ) બારીક.
કુકડા(ના)કુકડા, કકડા.
ભૂકા=ચુગદા. કકડેકકડા.
સાદ(ના) અવાજ, સોર.
બરાડેછે=આરડેછે પોકારે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું(ક્રિ)ચીડવું.
છેલાઈ(ના)ઝાકટાઈ, વરણાગી. તોર.
પગરખું(ના)જોડી ખાસડી.
અડકૂટ (ના) આંટી.
પછડાઈને=અકૂળાઈને.
અટવાઈને (ક્રિ) આંટી આવીને.
ખોટું(વિ)ખરાબ, નઠારૂં.
અમથી(અ)ખાલી, વગર ખપની.
સ્વભાવ(ના) મીજાજ.
રાંમાળ (વિ) તામસી.
પગથાંઉ(ના) ઓટલી.
ફેંકી(ક્રિ)નાંખી, લાખી.
વાસે=પછાડી, પાછળ.
ખાબોચીઉં(ના) નાનો ખાડો.
બગડ્યાં=ખરાબ થયાં.
ખબર (ના) સમાચાર.
હાય(અ) હવાલ, દયા.

પાઠ ૪૭ મો,

અદેખ'(વિ) કીનાખોર, ઝેરી.

અવતરવું((ક્રિ)પેદાંથવું.
કુરકુરીઆં (ન)બીલાડીનાં બાટીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.

ખારીલાં(વિ)તીખાસ્વ-
ભાવનાં.
ગેલ(ના) લાડ.
બોટીલ (ના)બોકીલાં કુ
તરીનાં બચ્ચાં.
આડો(વિ)વાંકો, ઊંધો,
કહ્યું માને નહી તે.
અજાણ્યા(વિ) પારકાં.
ઘુરકવા(કૃ) દાંતીઆ કર
વા, ચીડવા.
લાગ(ના)દાવ, તક.
બચકુ(ના)ડાકુ કરડવું તે,
સબળા(વિ)સબા.
જંપે(ક્રિ)સુખે બેસે,ઠરે.
ઉમકે(ક્રિ)ખુશીથાય

પાઠ ૪૮ મો. (ઠે

ખીલવુ(કૃ)પાંખડી છુ-
ટી પડવી.
અંગ(ના)શરીર,શરીરનો
ભાગ.
મુળીઉં(ના)મુળ, જડ.
વેહે=બાકુ.કાણું, છિદ્ર.
ચુસે(ક્રિ)સોસે,રસ ગળે
નરી(વિ)એકલી.
[illegible](ના)પાંતરાં.

કળી(ના)ખીલ્યા વગ-
રનુ ફુલ.
બતાવુ(કૃ)દેખાડું.
વાર્યાએ(ક્રિ)રોપ્યાએ.

પાઠ ૪૯ મો.

લાગલાગટ(અ) રોજ,
રોજ, પાચ સાત દી
વસ સામટા.
અસઅસ= અફીણના
ફુણગે(ના)સણગો(બી,
ડળીએ(ના)ડાળીઓ.
સીંચીએ(ક્રિ)રેડીએ.
સામજશે(ક્રિ) ધ્યાનમા
ઉતરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦ મો

વેહેળો (ના)નાની નદી;
નાળુ ઝરી.
તેડે=તીરે, કીનારે,કાંઠે.
ઉપકાર(ના)પાડઆભાર
ચટકો(ના)ડંખ. (રે.
બદલે(ના)અવેજ પાડ
આભાર(ના)માન,પુજા
ઝાંપ(ના)જાળ,ફાંદો (ના.
તણાતી(કૃ)ખેંચાતી.

દયા(ના)રેહેમ,મેહેર.
વળગીને(કૃ)બાઝીને.
દિવસ(ના)દહાડો,દીન.
ઝટ(અ) જલદી,તુરત.
ચુકવું(ક્રિ)ભુલવુંવીસરવું
પરમેશ્વર(ના)ઈશ્વર

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંગર(ના)ભાત.
ક્યારડા(ના)પાણીભરા-
વાના ખાડા,ક્યારા.
પરાળ(ના)ભાતનુઘાસ
જાલા(ના)ફોતરા.
ચોખા(ના) ડાગરમાંથી
નીકળેલા દાણા.
તરુ(ના) નાનાં નાનાં
કુમળા છોડ.
બીજાછર(વિ) બગુાજ,
બીજ (કાચીકેરીજેવા.)
દાણ(ના)અનાજધાન્ય
અંબેર (કૃ)ઝાપટી.
ઝાડે(ક્રિ)વાદઈકસતર,
કાહાડે, ઉપજે.
નીપજાવે(ક્રિ)પકાવે.
ખેડુત(ના)ખેતીકરનારા

કરનાર(વિ)મનાવનાર
ભારે(વિ)મોટો, ઘણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી(વિ)ભુરા ડોળા વાળો.
ઘીઆળુ(વિ)ઘીએ ચો-પડેલું, ઘી ઘાલેલું.
તલપ(ના)ડાકુ.
તીણું(વિ)અણીવાળુ
લુખુ(વિ)ઘી વગરનું.
ચોખ'(વિ)સમજણવાળી, અક્કલવંત.
વેર(ના)દુસમનાઈ ખાર
હળવે(અ)ધીમે, આસ્તે
સુઝે(ક્રિ)દેખાય જણાય
તરત(અ)જલદી.
બિગાડ(ના) નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણ(વિ)બીએ એવો નરમ, પોચો.
અજાણ્યું(વિ)પારકુ પર દેશી, કોઈ દહાડો જો યલું નહી તે.
સોડ(ના)બાજુ,પાસે.
સામું (અ) તરફ.
બાઝી(કૃ) વળગી.
ગભરાયો(ક્રિ)અકળાયો
કાદવ(ના)કીચડ.
ઉઠાડયો(ક્રિ)ઉભો કર્યો.

પાઠ ૫૪ મો.

દરિઆ=સાગર, સમુદ્ર.
અગરીઓ(વિ)મીઠુ પકવનાર.
રાશ(ના)મીઠાના ઢગલા
ક્યારા(ના)નાના ખાડા.
અગર(ના)મીઠુ પાકે તે જગા.
ઉમગડવું(કૃ)સાંભરીલેવું
કાંઠે(ના)કીનારે.
પડ(ના)પથરે.
ઢગલા(ના) ગંજ.
મટોડી(ના)ચીકણીમાટી

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે(અ) રીતે.
ભણીગણી=લખીવાંચી હોંશીઆર થઈ.
કોથળો(ના)પાચમણનો બાજો.
ઓહો(અ)અરે! વાહ!
શેરી(ના)ફળીઉ મોહોલો
નાકે(ના)છેડે,છેવટે.
મેડીઓ(ના)માળ.
બાગ(ના)વાડી.
એકીવારે(અ)એકદમ.
મેલેલા(કૃ)મુકેલા.
સેહેલથી=થોડી મેહેનતે
ડાહ્યા=શાણા,સમજુ.

પાઠ ૫૬ મો.

પંથ(ના)રસ્તો. ધર્મ.
ખર(ના)ગધેડો.
પાણ(ના) પથર.
એંધાણ(ના)નિશાની.
લહિયો(વિ)સારા અક્ષર નોલખનારો,અભિયો, જાણીતો.
છેદાય(ક્રિ)કપાય છે.
પંડીત=વિદ્વાન, જાહેર.
નીપજે(ક્રિ)થાય, બને.
ગાઉ(ના)કોસ.
કપાય(ક્રિ)મટે દુર થાય,
અભ્યાસ(ના) મહાવરો.
કાયર(અ)હેરાન,દુખી.
આળસ(ના)સુસ્તી.
તોબા(અ)રજન.

(કવીતાની સમજુતી.) (૧૩.)

માણસ ભણતાં ભણતાં વિદ્વાન થાય અને લખતાં લખતાં સારા અ-ક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યાકરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧) પોપટ જેવા પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખેછે; તો કાયર થઇને જે માણસ ભણવાથી આળસ કરે તેને ગધેડા જેવો જાણવો. (૨) કુવાઉપરના જે કાળા મોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમે ધીમે ઘસાઈ જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો લેઓ. (એટલે એ પથરા ઘસાયછે તો ભમ તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મેહેનત લઈ શીખવા માં-ડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો.

જંગાલ=ત્રાંબાનો કાટ.
જસત } સફેતમેલા રંગ
સીસુ } ની ધાતુ.
કાટ (ના) કીટ.
દીઠામા(કૃ)જોવામાં.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખી.
જવલ્લે(અ)કોઇ વખત, કદાચ.
દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.
ઓગાળે(ક્રિ)પીગળાવે.
ચોખાં=સાફ, સ્વચ્છ.
ભારે(વિ)વજનમાંઘણી
ચળકતી(વિ)ઝળકતી.
માંજીને(કૃ)અજવાળીને
ઝાંખુ(વિ)તેજવગરનું
નરમ (વિ) પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.

ગદીઆણા(ના)૧૬વાલ અડધો તોલો.
ઓગળવું (ક્રિ) પીગળવું
વરક(ના)સોના રૂપાના છેક પાતળાં પાના.
પતરાં(ના)ધાતુનેટીપીને પાતળાંપાના કરેલાંતે
ટીપી (કૃ) ટપેરી.
રજ(ના)રજકણ, કણી.
તાવ(ના)આખો કાગળ.
ચિકાશ(ના) ચીક.
વાળ(ના)બાલ, નીમાળા
મસ(વિ)ઘણો, બહુ.
તાપ (ના) ગરમી.
આંચ(ના) ઝાળ.
યાદ (ના) ફેમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો(ના)ઘરડોમાણસ
અચંબો (ના) નવાઈ.
છેડવું(ક્રિ)અડકવું, ખા-ઝવુ)પુરો(વિ)બરાબર.

સંપ(ના)એકમત, એક દીલ.
કને(અ)પાસે,સોડે.
બારી(ના)બચકી.
મંગાવીને=અણાવીને.
કારણ=સબબ, મતલબ
બળ(ના)જોર, કસ.
સંપસંપીને= હળીમળીને
નબળા(વિ)કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખળી(વિ)અટકચાળું ટીખળ કરે એવું.તોફાન
અટકચાળા(વિ)આડા. વવળાટવાળાં.
અડપલાં(વિ)અટકચાળાં કામ.
નિરાંત(ના)ચેન સુખ.
ગલોફું (ના)ગાલ, ડાચા
ઝુસકા(ના)કુદકો.
માંકડાં(ના)રાતા મોંનાં વાંદરાં.
વગડામાં (ના) વનમાં.
ઉઘાડાં(વિ) ખુલ્લાં.
ચીડાય(ક્રિ) ખીજવાય.
વિંટાળીને(ક્રિ) લપેટીને.
લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

બાપડીઓ (ના) બીચરી.
ચંડાળ(વિ) પાપી દુષ્ટ.
શાહેદ(ના) શાક્ષી.
ઇનસાફ(ના)ફેસંલો
અગે(ના)દાવ, ફીકર.
દશા (ના)હાલ, હવાલ.
ગળેપડુ (વિ)ઘાઈપડું, લુચ્ચી પસરૂ.
બહાવા(ના)બકાલડી.
જણીઓ(ના) બાઈઓ.
ફર્યાદ(ના)=અરજ,રાવદાદ
કડકા (ના)ભાગ કકડા.
બરાબર (વિ) સરખા.
હુકમ(ના) ફરમાસ (ગી
ઝાનાંમાનં (વિ)મુંગામુ-
બૂમબૂમ(ના)ટેચાંટા.
ઉઠાવુ(ક્રિ)ઝોકું,મુકું.
ખરી(વિ)માચી,ખૂદ.
હવાલે કર્યા=સોંપી આપ્યા,તપાસી આપ્યા.

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા(ના)વખત,સમય.
અઠવાડીઉં(ના)આઠ દહાડાની મુદત.
ધ્યાન(ના)ચીત. સુરત.
અંગ્રેજ=ગોરા લોક,ટોપીવાળા,સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પોહોર(ના)ત્રણ કલાક
મહિને(ના)૩૦ દહાડા.
આથમે=અસ્તપામે, ઘેરજાય.
મધરાત=વચલી રાત.
પખવાડીઉં(ના)પંદરે વાડીઉં.

પાઠ ૬૪ મો.

વા (ના)પવન.
શીશી(ના)કાચની નાની બાટલી.
વીંજણો(ના)પંખો.
વાયરા(ના)પવન,વા.
બફારો(ના)પસીનો,પરસેવો.
પવન(ના)વા, વાયરો.
વાસીને=દઈને ઢાંકીને.
લોટો(ના)કળશીઓ.

થીર(વિ)હાલેચાલેનહી જેએકુની એકુજ જગ્યાએ રહે તે.
બોળ્યું(કૃ) ડબોળ્યો.
બદલે(અ) જગોએ.
દબાવી(કૃ) બોળી.

પાઠ ૬૫ મો.

લેહેર(ના)૧મળ,ઝીસોટા.
ગતિ(ના)શક્તિ, બળ.
ધ્રુજવું(કૃ)હાલવું.કાંપવું.
પ્રવાહી(વિ)પાણીજેવા નરમ.
જુગતી(ના)તદબીર,હીકમત.
નાદ(ના)અવાજ,સાદ.
ઇશારત(ના)ચિન્હ,નિશાની, સાન.
સાદ(ના)અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળ ચકરડાં.
ઉપરાઉપરી(વિ)એકપછી એક.
દૂરે(અ) આઘે,દુર.
[illegible](વિ)હરેક,મુકરર [illegible].

અથડાય(ક્રિ) અફળાય.
ઘાટ(ના)ડોળ, (ઘડીને કરેલી બનાવટ.)
બેહેરા(વિ)કાને સાંભળે નહી તે.
ઘરડપણ(ના)બુઢાપણ.
જન્મ બેહેરા(ન)જન્મે ત્યારથી બેહેરા.
મુગ(વિ)મોહોડે બોલી શકે નહી તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ(ના)શણનું કપડું.
કાગદી(ના)કાગળ વેચનારો.
ઘુંટવું(કૃ)મોહોરો દેવા, સાફ લીસુ કરવું.
બેજ(ના)ઝાહી.
થા(ના)થાપો, દસ્તો.
તા(ના)તાવ,આખો કાગળ.
સાહેબખાની(ના)ઊંચા સાહેબ લોકોને વાપરવા જેવા.
ડોબોળવું(કૃ) ડબોળવું, બોળી કાઢવું.

તાવ(ના)આખો કાગળ
ફટકડી(ના) ફટકી.
ચાળણી(ના) ચાળણી. ઝીણા ઝીણા વેહેવાળુ ધાતુનું વાસણ.
પલાળી(કૃ)ભીનાળી.
સફેદ(વિ)ધોળુ.ઉજળુ.
ઠરીને(કૃ)બંધાઈને.
કકરા(વિ)ચરબડા (હાથ ફેરવીએ ને લીસા લાગે નહી તે.)
ઝીના(ના)સાફ ઘુંટેલા.
ઊંચા(વિ)સારા કીમતી.

પાઠ ૬૭ મો.

મૂર્ખાઈ(ના)બેવકુફાઈ.
દેશાવર(ના)પરદેશ,દેશાંતર.
ફાળ(ના)ધાશકો, ફિકર.
ઝળઝળીઆં(ના)આંસુ
ઢોઠમોઢ(વિ)મૂરખ, અણઘડ.
અભણ(વિ)વગર ભણેલો. મુર્ખ.
નાજુ(ના)નામ, હુનરી કામ.

મથાળુ=ઉપલો ભાગ.
ધણી(ના)વર,માટી.
ઠેઠ=છેક, નાકેસુધી.
રોવા(ના)રડવા.
માઠી=ખરાબ મુવાની
ખબર(ના)સમાચાર.
સંદેસો.
ઉકેલોને(કૃ)ફોડાંને.
રૂઓછો(ક્રિ)રડોછો.
પછવાડેથી(અ)પાછળ-
થી, પછાડીથી.
પસ્તાવો(ના)અફસોસ

લાજી(કૃ) શરમાઈ, લ-
જવાઈ.

પાઠ ૬૮ મો.

અભિમાન(ના)હંકાર.
નિશાની(ના) એધાણી,
ઇશારત.
સરદાર=સરદાર ઉપરી
અસાર(વિ)સાર નહી.
તે નઠારૂ.
રાય(ના) રાજા.
વેહેમ(ના)શક,સંદેહ.
ઉર(ના)દિલ,મન.

બકવું(કૃ)લવવું,લવારો.
કરવો.
સારઅસાર(વિ) સારી
નઠારી વાત, સારૂં ન
ઠારૂં કામ.
અક્ષર(ના)હરફ, દસ્કત.
અપાર(વિ)ઘણોજ જે
નો પાર નહી.
જગ(ના)જગત,પ્રથ્વી
વડી(વિ)મોટી.
શીખામણ(ના)ફાયદા-
ની વાત.

(કવિતાની સમજુતી.) (૬૪)

મૂરખને માથે કાંઈ સીંગડાં ઉગાંને તેની નિશાની હોતી નથી પણજે ને સારા નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મુરખ સમજવો (૧)જેનેએક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહી (કાળા અક્ષરને કુટામારે,)ને મનમાં અહંકાર ઘણોજ રાખે તેવા માણસને પ્રથ્વી ઉપર બધા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો.(૨) મોટી મોટી વેહેમ ભરેલી ઘણી વાતોનો તે લવારો કરે,પણ તે મુરખનો રાજા કહેવી શીખામણ સાંભળતોનથી(૩)

પાઠ ૬૯ મો

વેતરૂં=મેહેનત,મજુરી
આળોટવું(કૃ) ગોળાંટ
ખાવાં, ગબડવું.

અમીર(વિ)મોટામાણ-
દાબડો(ના)ખાડો. (સ.
ધીરજ=સબુરી, શાંતી.
ખમી=સહી,સહનકરી.

હઠે(ક્રિ)પાછું ફરે, હ.
હારે,
મરજી(ના)ઇચ્છા,ખુશી
દેખાદેખી(કૃ) જોઇને

ડોક(ના)ગરદન,ગળું

બારે(ના)મોજો.

બાજ(ના)ગરમ.

સીધી(વા)પાધરી.

પાઠ ૭૦મો.

ઉલું(ના)ભેલો.

ન્યાલ(ના)ગબ્બર,પૈસા દાર.

પૂરું=ભરા ભરપેટભરીને

ભોડાવ(ક્રિ)મુકાવમેલાવ

દેખાવે(ક્રિ) જણાવે.

ખોતરતે(ક્રિ) મોતનો.ખ ણતો.

બ.(ના)કારણ,મરમ.

ધન(ના)પૈસા,દોલત.

ચરૂ(ના)તાંબાનો મેકડા-વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર(ના)એક જાતનો મેવો પીપેરના આકારનો થાય છે.

ખદખદતું(ક્રિ)ઉનું ઉનું.

પાટીઆં(ના)રેશમી લુગડું.

[illegible](વિ)રેશમી.

પતંગીઉ=એક જાતનો જીવડો.

ગજીઆણ(ના)ગજપ નાનું રેશમી કપડું.

તાતણો(ના)તાર.

મુગટ(ના)તાણ વાળાં હલકા અમોટીઆં.

મશરૂ(ના)રેશમી કપડું.

કોશેટો=ગોળ લાંબી દડી

હીર(ના)રેશમ.

કીડા(ના)નાના જીવડા.

ભાત ભાતના(વિ)જાત જાતના.

કીનખાબ(ના)કસબ-નાબુટ્ટા વાળું રેશમનું ઊંચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો(ના)ગોધો.સાંઢ

મચ્છર(ના)ગણ ગણતો જીવડો.

માતેલો(વિ)જબરો, ધરાયલો મતવાલો.

નબળો=કમજોર, લુલો.

સાંઢ(ના)આખલો ગોધો

આટો(ના)ચક્કર,ફેરો.

તોબા(ના)કાયર,કંટાળો.

તુચ્છ(વિ)હલકો. નીચ.

અહંકાર(ના)અભિમાન

ધરાઈને(ક્રિ)તરપતથઈને

ગણ ગણતે(ક્રિ)ગુણગુણ કરતો.

નીચ(વિ)હલકો, તુચ્છ

જબર(વિ)જોરાવર.

પલક(ના)પલ, ક્ષણ.

કચરે(ક્રિ)કચડી,ખુંદી.

પછાડે(ક્રિ)અફાળીઝાકે.

વેદના(ના)દુઃખ,પીડા.

ગાંડે(ના)બાનો, ઘેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ(ના)જાળમાં રહેનારો જીવડો.

હરાવવું (ક્રિ) હંફાવવું, જીતી લેવું.

બેહેકવું(ક્રિ)છાકી જવું, વધારે બોલવું.

જાળું(ના)ફાંદો,ફાંસો.

જીતવું(ક્રિ)જીતી લેવું. હરાવવું.

ફુલાઈ=અહંકારેભરાઈ

શેર(ના)૪૦પૈસાભારનું વજન.
સાંઢીઓ(ના)ગોધો,સાંઢ
બરોબરી (વિ) સરખા સરખી,હરીફી.
ગર્વ(ના) અહંકાર.
હસવા(ક્રિ)મજાકકરવા
નજ(અ)નહીં, ના
ફાંફા(ના)ખોટીમેહેનત, વેતરા.
અટવાટો(ક્રિ) આંટીમાં આવતો.
જીતનાર(ના)જીતીલેના ર)ફતેહ પામનાર.
કેવળ=બીલકુલ,તદન.

પાઠ ૭૪ મો.

કોમળ=નાજુક, કુમળુ.
રમુજી (વિ) ખુશલાગે એવું
ચંચળ(વિ)હોંશીઆર.
પટા(ના)લીસોટા,કાપા
રુવાંટા(ના)ઝીણાંઝીણાં બાલ.
ચતારો=ચિત્રપાડનાર

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
પાપ(ના)નઠારૂકામ, નઠારાં કામનો દોષ.
દડિઓ(ના)પડીઓ.
ચુકવવુ(ક્રિ)ખસેડવું.
સંતાડવુ(ક્રિ) છુપાવવું.
કરડી (વિ) આકરી,સખત.
નાત=જમણવાર, વરો.
બગડ્યુ(કૃ)તપતઝરાયો
સરત(ના)લીક્ષા.ધ્યાન.
છેતરાઇ(કૃ)ઠગાઇ.
વાહાલી(વિ) પ્યારી.
નાનપણ(ના) બચપણ

પાઠ ૭૬ મો.

ઘડી (ના)૨૪ મિનિટ.
પળ (ના) લેહેજો.
તરેવુ(ક્રિ)અતરંગરેહેતું
મંદિર=દેરૂ, દેવસ્થાન.
ટંકોટંક(વિ)માથા સુધી.
જોશી=જ્યોતિષ વિદ્યા જાણનારો.
ડુબીજવું(ક્રિ)બુડી જવું
કોષ્ટક (ના) કોઠો.
માપ=ભરત,પરમાણું.
વાપરતાં (ક્રિ) કામમાં આણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે(વિ કીમતી,મોઘી.
મોહોર(ના)પંદરરૂપીઆ ની કીમતનો જુનો સોનાનો શિક્કો.
કસબ=જર. કીનખાબ
પાલવ(ના) કોર.
વેઢ (ના) વેળીઓ.
કદોરો(ના)કેડે ઘાલવાનું ઘરેણું.
કીમ્મત(ના)મૂલ. ભાવ.
ઉડે(ક્રિ) વેચકાય.
સુંદર (વિ) સારાં, મઝાનાં.
કંઠી=સોનાનીસાંકળી.
તાલેવર (વિ) પૈસાદાર.
તોઇ (ના) ફોજ.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ (વિ) દલગીર.
ટટાર વિ,સીધો, પાધરો.
ખુશી(ના)હરખ,સંતોષ
નાખુશી(વિ) દલગીરી.
પોતીકા (સ) પોતાના.

પાઠ ૭૯ મો.

વાચા(ના) માનઓળખવા ની સમજ.
ભાન(ના સમજ અક્કલ
શા(અ) વાસ્તેકેમ? શાને માટે?
પુણ્ય(ના) ધર્મ, દાનનું આશીષ.
કશું=કંઇપણ, જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી(ના) કાપડું, બાયડીનું ચોળી જેવું પેહેરવાનું કપડું.
પીયર(ના) બાપનું ઘર
મોસાળ(ના) મામાનુંઘર
હેત(ના) પ્યાર, ચાહના.
હરખ(ના) ખુશીઆનંદ
ટેસ(ના) ઠોનરે, ખત્તા,
પસ્તળી(ક્રિ) ભાનાઈ.
બગડ(ક્રિ) ખરાબ થઈ.
રીસ(ના) ગુસ્સો, તામસ.
ઉતરી(ક્રિ) નરમ પડી.
વાંક(ના) તકસીર, ગુન્હો.
બાપડ(વિ) બીચારી, ગરીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.

નિંદે(ક્રિ) બદગોઈ કરે.
બળવંત(વિ) જોરાવર.
કલેશ=કજીઓ, કંકાસ.
હળીને(કૃ) હળીનેરેહેનારા
સંપી= સંપકરીહળીમળી.
સુખચેન=મજા, સંતોષ
શોક=દલગીરીપસ્તાવો.
ઘટે(અ) ઓછી થાય.
લેશ(વિ) જરા, જગાપણ
ગીતો(ના) ગાયકીઓરાગ કાઢીને ગાયછે તે.

(કવિતાનાં સમજુતી.) (૧૫.)

આપણે બંનો ભાઈ ને બેહેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય. લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય. આબરૂ ઓછી થાય, ને વળી લોકો પાછળ બદગોઈ કરે.(૧) જે આપણો બાપ (ઈશ્વર) મોટો જોરાવરછે, તે ઈશ્વર હમે સદા હળીમળીને રેહીએ એવું જ કર, કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઇ દહાડો જરાપણ કજીઓ કંકાસ થાય નહીં (૨) જે છોકરાં એક બીજા સાથે હળીમળીને રેહેતા હોય, તે કોઈ દહાડો સામા સામાં લડે નહી, તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાયછે, તેથી તેમની મા મનમાં ઘણી ખુશ થાયછે (૩)

પાઠ ૮૨ મો.

[illegible](ના) ગીલુંટીપાં.
ધુમર(ના) ધુમ્મસ, દળ.
ઝમવું(ના) બધાવું.
બરફ(ના) ઠરીનેબંધાઈ ગયેલું પાણી.

ફરા(ના) હવામાંથીછુટું પડીને બંધાયલું પાણી

રૂપ(ના) ડોળ, કાંનતી.

ઢીમ(ના) ટાટીની ગાગર કે મોરીઆનો ભાગેલો નીચલો ભાગ.

વરાળ(ના) બાફ, શેવાળ.

નાસક=ઢાંકણું, ધાતુની રકાબી.

ગગન(ના) આકાશ.

ઠાર(ના) ઠંડ, હીમ.

વેગળાથ (અ) આઘેથી

ઝાકળ(ના) મરદી, ઓસ

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્ય=વચલા વાંધાના, સાધારણ.

પુષ્કળ(વિ) ઘણું, બહું.

ડામ(ના) ડીંનો ચપકો.

બરડો(ના) પીઠ, વાંસો.

સાંધા (ના) કટકા.

પાંસળીઆ(ના) પાસા તરફની હાડકાંઆ.

ટેકોટેકાને(અ) અધીનાને, ટેકો દેઈને.

જડબું (ના) ડાચું.

ઝેરી(વિ) ઝીખવાળુ.

થેલી (ના) કોથળી.

ભેળુ (વિ) સાથે.

જખમ(ના) કરડેલીકે વાગેલા જગો.

પસરે (ક્રિ) ફેલાય.

ઘટતા(વિ) લાયક, જોઈએ તેવા.

પાઠ ૮૪ મો.

સિંહ (ના) જનાવરોનો રાજા, મોટું ચોપગું પશું.

જીવતદાન=નવો જન્મ.

મહારાજ(ના) મોટા રાજા રાજાધીરાજ.

કાલાવાલા (ના) ખુશામત, વારેવારે કરગરીને કહેવું તે.

સામર્થ્ય(ના) જોર, બળ.

છાંયે(ના) શીળે, ઓળે.

દોડાદોડ (ક્રિ) દોડ ધામ, નાસા નાસ, ઢીંગા મસ્તી

ગુનો(ના) અપરાધ, વાંક,

માફ(ના) ક્ષમા જવા દેવું

ચાકરી(ના) સેવા. [તે

ટાળીશ(ક્રિ) મટાડીશ.

શેખી=પતરાજી, વડાઈ

વન (ના) રાન, જંગલ

ગરીબડો=કંગાળ, રાંક.

ઘેલે(વિ) ગાંડો, નાદાન.

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર(ના) તૈયાર.

તરણું(ના) તખલું.

વજાવશે (ક્રિ) કરશે.

દાસ (ના) ચાકર, સેવક.

જાળ (ના) ફાંદો.

છુટાયું(ક્રિ) નીકળાયું.

અકળાયા(ક્રિ) ગભરાયો.

બુમે(ના) પોકાર, ઘાંટા.

બદલો(ના) અવેજ, પાડ.

કાતરી(ક્રિ) કરડી.

પ્રસંગ(ના) વખત સમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠીયાં=કરાંઠ, સોટીઓ

રેસા(ના) દોરે કુંચાં.

બેગા(ના) કાઠા, કરચાં.

સુતળી(ના) સણના રેસાની દોરી.

ટાટપટી=સુતળીનોટાટ.

દીવાશળી (ન)દીવા ક-
રવાની સળી.
માણસ પૂર(વિ)માણ-
સ જેવડા. માથોડા પૂર
ઝાઝા(વિ)ઘણાં, બહુ.
ઊપાડી(ક્રિ) ઊંચકી.
મરડીને(કૃ)આમળીને.

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળવાં (ન) શિઆ-
ળનાં બચ્ચાં.
ભુંગળાં (ના) નળાં.
વાઢ (ના) શેલડી ઉગે
લી તે જગો- ખેતર.
પોલ(ના)પોલ, ગુફા,
ખંડેર.
ખંડેર (ના) ખંડિયેર.
મેદાન (ના) લાંબાં પો
હોળાં ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી (ના) છુપકીથી.
ટોળું (ના) જથો.
મુએલાં (કૃ)મરી ગયલાં.
મુડદાં (ના) મરેલાં.
નુકસાન(ના)બિગાડ.
[illegible]ાન(વિ)એકલાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોભીઓ (ના) લાલચુ
માણસ.
જમણવાર=ન્યાતવરો.
પડપુછ(ના) તજવીજ,
તલાસ.
લાભ (ના)ફાયદો. નફો.
તપેલાં(ના)પાતેલાં.
સંભાળી(કૃ) સાચવી,
તપાસી.
વિયાય (ક્રિ)જણ્યાં.
બચ્ચાં (ના) છોકરાં.
ભૂલથી (ના)ગફલતથી

પાઠ ૮૯ મો.

ધુતારા(ના)ધુતાલેનારા,
સમજાવીનઈજનારા.
નાદાન(વિ)ઘેલો, અણ-
સમજુ.
આદમ.(ના)માણસ.
ફરીને(અ)બીજીવખત
નાત=જમણવાર, વરો.
ખપ (ના) જરૂર, કામ
ચુપ(ના)મુગો, અબોલો
વસત (ક્રિ)રેહેતા.

પાઠ ૯૦ મો.

ફેર(ના)તફાવત ફરક.
ભીંડી(ના)શણને મળતી
જાત.
વાણ(ના)ભીંડીના રેસ
ના દોરી.
ગરીબ(વિ)પેસા વગર-
ના, રંક, નિર્ધન.
ટકાઉ(વિ)મજબુત

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ-ઢેકા, મેટોટેકરો.
રણ(ના)રેતાનુ મેદાન.
રેતાળ(વિ)રેતીવાળી.
ચરબી(ના) જનાવરના
ચામડાના પાતળાપડ-
માથી જે ચીકણી ઘી
જેવી વસ્તુ નીકળે તે.
સંદેશા=સમાચાર, કેણુ
પોષણ(ના)ગુજરાન.
મુસાફર (ના)ગાડીએ કે
પગે ચાલતા એક દેશ-
થી બીજે દેશ જવું તે.
સાંઢણી(ના)ઊંટનીમાદા
(ઝડપથી ચાલનારૂં
ઊંટ.)
તરેહવાર=અનેકરીત
નું, અને તરેહનું.

ઝડપ=તાકીદ,ઉતાવળ.
બાવળીઓ(ના)બાવળ-
ના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાઇ(કૃ)સંકોચાઇને
દબાઇને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસ્પતિ(ના)લીલોતરી
વેલા(ના)ભોંપર પથ
રાતો છોડ.
બટાટા(ના)અલુબડા.
તાંદલજો= તાંદળીઆ
નીકેચોલાઇનીભાજી.
સુરણ=એક જાતનોકંદ
મેથી(ના)મેથીનીભાજી
રતાળુ=એકજાતનોકંદ.
તળવું(ક્રિ)તેલમાં વઘા-
રવું.
પોઇ(ના)પોઇની ભાજી
સકરીઆં(ના)મીઠાકંદ
અળવી = અળવીની
ભાજી.
બાફીને(ક્રિ) પાણીમાં
રાંધીને.
કુમળા=નરમ, સુવાળા.
ચડે(ક્રિ)પકાય,રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

સેકટો(ના) સરગુઓ.
અગથિઓ(ના)અગથિ
આના ફુલનું ઝાડ.
કડો=કડાના ફુલનુંઝાડ
લીલવા(ના)મીચદાણા
ફોલીને(કૃ) છોલીને.
સુધાં(અ) સાથે.
રીંગણાં(ના)વેગણાં.

પાઠ ૯૪ મો.

પાર(ના)સામોકીનારો.
માછી(ના)ઢીમર માછ-
લા પકડનારો.
સઢ(ના)ખાદીઓ ગાંધી
સાકટી સાથે સીવીને
વાહાણ ચલાવવા
સારૂ બાંધેલી તે.
ખારવા(ના)ખલાસી.
મછવો(ના) નાનીહોડી
હંકારવું=પાણીમાં ચ-
લાવવું.
સીધું=ખાવાનું, જણ
હલેશાં(ના)ચાટવા.
સામાન(ના) ચીજો.
તોપ(ના)મોટી બંદુક.
ચાદરો=ખાદીનીપીછોડી
ભાગ્યે=મુશકેલાઇથી
સમાઇ(કૃ)માઇ,

પાઠ ૯૫ મો.

રીંછ(ના)બીયામણું બા
લવાળુ જાનવર.
બિયામણું(વિ)ભયંકર.
મધમાખ(ના)મધકરના
રી માખી.
મધપૂડો(ના)મધ માખ
નો પૂડો.
મજબુત(વિ)જોરાવર.
ભાવે(ક્રિ)સ્વાદ લાગે.
રાની(ના)જંગલમાની.
ભોગ (ના) કમળજી.
ચટકા(ના)ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.

બચરડીને(કૃ)ઢચરડીને
જવલે=કોઇ વખત.
ભમતાં (કૃ)ભટકતાં.
થાક(ના)મેહેનત,શ્રમ.
પીઠ(ના)વરડા,[illegible]

પાઠ ૯૭ મો.

હલકી=થોડી [illegible]

મેળવણી(ના)મેગ.
કંસારા(ના)ધાતુનાંવાસણ બનાવનારા.
કલાઈઘડા(ના) કલાઈનાંવાસણબનાવનારા.
ધાલી(કૃ)રાખી.
વાળીએ (ક્રિ) મરડીએ.
દોહણી(ના) કળશીઓ, છાસની તામડી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીઓ(ના) સીસાની લખોટી.
છરા(ના)નાનીનાનીશીસાની ગોળીઓ.
બંદુક(ના)નાની તોપ.
કાંતીલોઢું=ચીનાઈ લોઢું
વોહોરા(ના)વ્હોરાલોકો.
કાંસુ(ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત(ના)મોસમ,વખત.
કુંપળ=કુણગો, અંકોર.
મોહોર (ના) આંબાનાં ફુલ.
ટેટી(ના)ખડબુચાં.
આંબાગાળો=કેરીગાળો કેરીનો રસ કાઢીને જમવાસારૂ બાઈ બાંડું જમવા તેડવાં તે
તરબુચ(ના)એક જાતનું રસદારલુગા કોળાજેવું મીઠું ફળ.
કલોલ(ના)ચેનબાજી.
ટહુકા(ના)મધુર શબ્દથી બોલવું તે.
રાએલ(ના)લીંબોડીના જેવો મેવો.
બફારો(ના)પસીનો.
કોયલ(ના)કાળુ મધુર રાગનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

ઘમઘોર(વિ)ચડી આવેલું તે, ઘેરાઈગયેલું
વીજળી(ના)વીજ.
ચમકારા(ના) ઝમકારા.
કડાકા(ના)અવાજો.
ગર્જના(ના)ગડગડાટ.
કાટકો(ના)મોટો અવાજો.
પુર(ના)ભરતી,રેલ, પાણીનું આવવું.
હેલી(ના)ઝડી. વરસાદ બે ચાર દિવસ સામટો આવે તે.
દુકાળ(ના)અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત, કરી મોંઘવારી.
તર(ક્રિ)તરપત થાયછે. બરાબર પલળેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસિયા=કપાસનાંબી
ફુંકવાવું=ટાઢે સીકડાવું.
કાલાં=કપાસનાં જીંડવાં.
ડગલી(ના)નાની બંડી અંગરખી.
હીમ(ના)ટાઢ ઠંડ.ઠાઠમ
તેજનો(ના)મશાલો.
સગડી(ના)કાણાં કાણાં વાળુ માટીનું દેવતા રાખવાનુ વાસણ.
કુંડાળુ=ગોળ ચકરડું.
તાપણું=ઘાસ બરાડા વગેરે કરાઠીને બળતુ
મહા મહા=ઘણું ઘણું.

પાઠ ૧૦૨ મો.

દુશમન(ના)શત્રુ, વેરી.

ચુડા=ગ.યડાંઓ હાથે પેહેરેછે તે.
રમકડાં(ના)બાળકને રમવાની ચાળો.
ઉપાડે(ક્રિ)ઉચકે.
અટપટી(વિ) અઘરી. છુટે નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ જો.

છત=સીલાક, સંઘરો.
બત્તી(ના)દેવતાનો આરો
ગોતર(ના) અનાજનાં છાલાં છાતરાં વગેરે.
ક્રમ વું=ગોઠવું, ગુંથવું
લોંદા=લપકા, લચકો
ચાંગા(ના)ઝીણા રેત.
ચોકઠુ=ચોખઠા સંચો
અલગ(અ)અંતરંગહાલે નહી એમ.
જરૂર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪ મો.

કોલ(ના)કેલ, છો, કેમાટીન ખલાળાને ગારો કરેલો તે.
મટોડું=ચીકણી માટી.
આધારે(ના)આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખલાસી(ના)ખારવા.
વેહેરવું(ક્રિ)કરવત વતે ચીરવું, પાટીઆંપાડવાં.
કામડાં(ના)વાંસનેચીગીને બે ભાગ કરેલાતે.
કરાઈ(ના)લાકડાં વેહેરનારો.
મોતીઆં(ના)નેવાં આગળની લાંબી લાકડાની પાટલી.
સરડવુ(ક્રિ)કામડાં ભરી લેવાં.
પકવાસા(ના)લાકડાની પાતળી ચીપો.
વળી(ના)સાકટી.
ભારોટીઆં(ના)પાટડા
લગ(ના)ગ.સાકટો.
ઢાળ(ના)નીચો ઢોળાણ.
પાઢીઆં=જાડાસાકટા

પાઠ ૧૦૬ ઠો.

ઓજાર(ના) હથીયાર.
કોહોડ=લુહારની પેઢી.
ગજવેલ(ના)ખરૂંલોડું.
અંન=અનાજ, દાણા.
એરણ(ના)જેના ઉપર સોની, લુવાર વગેરે ટીપેછે તે.
ધમણ(ના)દેવતા સરગાવવાને ફુક મારવાની ચામડાની ગુણ.
કોશ(ના)નગાજ.
ખરડીઆ(ના)ચાપડા.
સામાન(ના)ચીજો.
પાળી(ના)ચપ્પુ, છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ઠેઠ(અ)છેક.
સાંસા(ના)તંગી, વાંધા.
નિરાશ(વિ)ના ઉમેદ, આશાભંગ.
ગબડવુ(ક્રિ)ઢળી પડવું.
સાંકડા(વિ) નાનો.
નાકાલ=છુટકો, તોડ.
નાસમઝ(વિ)અઘરો.
અડોઅડ(અ)પાસેપાસે
ડુંગર(ના) મોટો ટેકરો.
ટેકરો(ના)નાનો ડુંગર.
ચોતરફ(અ)આસ પાસ ચારેબાજુએ.
માર્ગ(ના) રસ્તો રાહ.

કદાપિ(અ)કોઈ વખત.

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો(ના)ખેલ.રમત.
ચતુરાઈ(ના)ડાહાપણ.
વખાણવું(ક્રિ)તારીફ કરવી, સારૂં કેહેવું.
અંતે(અ)છેલ્લે છેવટે.
વાળ્યો(અ)મરડ્યો.
સંકડાઈને(ક્રિ)સંકોચાઈને, દબાઈને.
સમજણ=સમજબુદ્ધિ.
હઠ(ના)જીદ, મમત.
જીવ=પ્રાણ, આતમા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં(ના)ડોડવા.
રેટીઓ(ના)રેંટ.
ચરખો(ના)કપાસમાંથી કપાસિયા સાથ રૂ જુદા પાડવાનો નાની રેંટીઓ.
ખાદી(ના) દોટી, જાડું કપડું.
સુતરાઉ=સુતરનું બનેલું.
મલમલ(ના)ઝીણું ઊંચું લુગડું.
પોત(ના) કુમાશ.
જગંનાથી(ના)એક જાતનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ(ના)સફેદ જાડું કુમાશદાર લુગડું.
જુદા(વિ)જૂદા,નોખા.
ખાસ્તું(ના)એક જાતનું કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

બિંબ(ના)કીરણ.
ઞાલાશ(ના)ગતાશ.
કરોડ (વિ) સો લાખ.
ગાઉ(ના)કોશ.
તેજ(ના)નુર, ચળકાટ.
ઝાડપાલો(ના)ઝાડનાં ઝીણાં પાંદડાં
ગરમી(ના)તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા(ના)ચાંદ, ચાંદો.
અજાયો(ના)વાકાકાપો, આવાં. ( ))
દર્પણ(ના)આરસી.
પુનેમ(ના)પંદરમી તિથિ
અમાસ(ના મહિનાનો છેલ્લો દિવસ.
પૃથ્વી(ના)ગ્રહનું નામ દુનિયા.
મુદત(વિ)મીવકુલજરા

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ(ના) વખત જાણવાનો સંચો.
મધરાત(ના)અધીરાત
કલાક(ના)૨॥ ઘડી.
અંગ્રેજી=અંગ્રેજ લોકનું
અવર(ના કલાક.
મિનિટ(ના) ૨॥ પળ.
ભાગ=હિસ્સો, પતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આભલાં(ના)વાદળાં.
ગ્રહ(ના) સ્થિર તેજનાં તારો.
ગ્લદ=તકાણ,કસદાર
ઝાનાં(વિ)વેહેમવાળા ભોળા, સમજણ વગરના.
શક્તિ(ના)જોર, બળ.
સેંકડો(વિ)ગણા, હજારો.
એગાદ=એક,કોઈ પણ.
નવુંજુનું=ફેરફાર, આફત,જોખમ,ફજારજ.

પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા

પાઠ ૧૧૪ મો.

મેલીએ(ક્રિ) મૂકીએ.
ઓછું(વિ) થોડું, જરાક.
વરાળ=બાફ, શેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ મો.

મેહ(ના) વરસાદ, મેઘ.
તરશે(ક્રિ)શોષે.
કૃપા(ના)મેહેરબાની
ઘટેછે (ક્રિ)લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વવ્યાપક(વિ)બધે ફેલાયલો, બધે ફરતો.
આવાસ(ના)ઉજાસ.
ખોળવું(ક્રિ) શોધવું.
અંતર=દિલ,ભીતર.
આકાશ=વાદળ,ગગન.
ચાસ (ના) હળે કરીને ખેતરમાં જે લીટા પાડેછે તે.

કાણું(ના) રજકણ.
વિશ્વપતિ(ના) જગતનો ધણી.પ.મેશ્વર.
આસપાસ=આસેપાસે
વાસ(ના)રેહેઠાણ,મુકામ
ઘાટ(ના)વેતરણ,તાક.
તાત(ના)બાપ,ધણી.
જગત્કર્તા(ના) જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર.
ઠાલું(વિ)ખાલીઅમથુ

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૬.

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને ઘાસ તથા ચાસની પાસેપણ પરમેશ્વરછે, એવું મનમાં જાણાયછે.(૧) આપણે ભોયતળીઆં નીચે ભોયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીને મનમાં કાંઈ ઘાટ રચીએ (દગાનો કે કોઈને મારવાનો.) તે બધુ જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર જાણેછે.(૨).એક જરા જેટલીરજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ, તો કેથેપણ પરમેશ્વર વિના કાંઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી.(૩).

પાઠ ૧૧૭ મો.

શ્વાસ(ના)દમ,માસ.
નાડી(ના)નાડ, ધ્વની.
મુડદુ=લોથ,લાસ,મબ.
અણસમજુ(વિ) વગર સમજના, નાદાન.

ખાતરી(ના)ભરોસા,ખાતરજમા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ભાવ(ના)હોંશ, ઉમંગ.
કુડી(ના) નઠારી, માઠી.
ઠાઠ(ના) ભપકો, દોર.

ઠાલો=ખાલી અમથો.
ભેદ(ના)કારણ, પડદો.
આળ=તોહોમત, ખટો.
છળ (ના) દગો, કપટ.
છુપાવવું=છાનુંરાખવું.
શોખ(ના) શોખામણ.

પળી(ના)ધોળા બાળ પળીઆં, સફેતી.
રૂડી(વિ)સારીમઝાની
ઠગાઇ(ના) ઠગબાજી, છળભેદ.
ખડેલું(કૃ) આખડેલું.
ડાઘ=કલંક,દુષણ,એબ
ગળી(ના)નામોથી.(એક જાતનો કાળો રંગ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૭).

હું તમને સુએ સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ નઠારા લોકની નઠારી શીખામણ માનો નહીં; ઉમંગથી ભણો ને છુપી વાતના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ વાતની અરે તમે મનમાં રાખો.(૧) નઠારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગબાજીનો ખાસી હોય તમે મુકી દો; કોઈનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કેથે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જાહેર કરો કે હમને જડેલું છે.(૨) જે માણસ કપટથી કે હીકમતે કોઈને છેતરીને વાત છાની રાખે,તો તેથી તેની આબરૂ ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાં સુધી સફેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યા સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કમે કરયો છુટતો નથી, એટલે (કાળીટીલી) આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૯ મો.

વસ્તુ(ના) ચીજ.
પ્રાણી(ના)જેને જીવ છે ને જે અહીંથી તહીં ફરી શકે છે તે.
મુલક(ના) દેશ.
સૌધા(વિ)સઘળા, બધા.

પાઠ ૧૨૦ મો.

ગળપણ(ના)મીઠાસ.
મોગરો(ના)એક જાતનું સફેત ખુશબોદાર ફુલ
ચંબેલી(ના)એક જાતનું સફેત ફુલ.
સુગંધી(વિ)વાસસોડમ
સાધારણ(વિ) વચલા વાંધાની, મધ્યમ.
સોરમ=સુગંધ,ખુશબો
પુરૂષ(ના)મરદ, ભાયડો
ભલમનસાઇ(ના)દાનાઇ માલમાઇ,ભલાઇ.
પોચાશ(ના)નરમાશપ-

પાઠ ૧૨૧ મો. ણું.

રસળવું(ક્રિ)ભટકવું.
વાણોતર(ના) ગુમાસ્તો, મેહેતો.
ઉપરાણી(ના)આપેલા પક્ષની માગણી.

પીતાંબર(ના)ઊંચુ રેશમી ધોતીઓ.
જાન(ના)ગામડેજવાનો લગનનો વરઘોડો.
નુકશાન (ના) બિગાડ
દળામાં(ના)લોટદળવાનું. મજુરીનુ કામ
વેળા(ના)આપદાવિપત
કાપડીઓ(ના)દોરી વાણીઓ;કાપડ વાળો.
જુજ(વિ)હલકા, થોડા.
પગારે=મુસારોમહિનો.
માલ (ના) સોદો.
વાયદો(ના) ઠરાવ. ઠરેલો દાહાડો.

પાઠ ૧૨૨ મો.

અબરખ(ના) એકજાત નો સફેત પારદર્શક પડવાળો પથ્થર.
મદારી(ના)ખેલકરનારા બાજીગર, નટલોકો.
નીસર્યા(ક્રિ)નીકળ્યા.
સોંઘા (વિ) સસ્તા.
હર(વિ)દર,એકેક,
મગન(ના)ખુશ.
લેખવ્યું(ક્રિ) ગણ્યું, ગણકાર્યું.
મજા(ના)રમૂજ,ગમત.

પાઠ ૧૨૩ મો.

ગૃહસ્ત(ના) મોટા કુળનું આબરૂદારમાણસ.
સમાલવા(કૃ)તપાસવા.
ભીડાભીડ(ના) કચડાકચડી.
ચંપાઈને(કૃ) દબાઈને.
વાસેલું (કૃ) દીધેલું.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા.
ઉદાસ (વિ) દલગીર.
વાલે(વિ) ઝાંખે, ઝખવાણે.
રજા(ના)છુટી બરતરફી
ઠપકો (ના) દોષ.
ફેરો(ના) ચક્કર, આંટો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

સ્વર(ના) અથી અં સુધીમાનો ગમે તે એક અક્ષર.
બારાખડી (ના) પદ.
તોતડા (વિ) બોબડા.
વ્યંજન(ના) કથી ળ સુધીમાંનો ગમે તે એક અક્ષર.
જોડાઅક્ષર(ના) જોડેલા દસ્કતો.
અતડું (વિ) ખરાબ, તોછડું.
શબ્દ(ના) બોલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

ભાન(ના)અક્કલ, સમજ.
ટેરવું(ના) ટેભુ, અણી.
અવાળુ (ના) અગાડીનાઉપલાદાંતઉપરની સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ(ના)ખુલ્લુ, સાફ.
વાક્ય (ના) બે અથવા તેથી વધારે શબ્દએકઠાથવાથી જે ઇમારત બંધાય છે તે.
અડાડીને(કૃ)અટકાડીને
ઉઘાડવુ(કૃ)ખુલ્લુકરવું.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી(ના)ધ્યાન, નીઘેબાની, ચેટક.
કબૂલાત(ના)કરાર,વચન.

મુચરકો(ના) કબુલાતનો લેખ. દસ્તાવેજ.
મળી(વિ)મેળવી.
વિરામચિન્હ(ના)વિસામો લેવાની નિશાની
અટકવું(ક્રિ)થોભવું.
ટપકુ=ઝીણું મીંડું,બિંદુ
ગુનેગાર(ના)અપરાધી
દરજી(ના)મેરાઈ સુઈ.
ચોખ્ખુ(વિ)સાફ, ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાબ(ના)ઉત્તર.
સંભાળ=તપાસ,નીઘા.
ઢબ(ના)રીત,છટા.
પ્રત્યેક=દરએક,હરએક
શુદ્ધ(વિ)ખરો,સાફ.
ઉતાવળ(અ) તાકીદ.
માહાવરો(ના)અભ્યાસ.
નિયમ(ના)ધારો.કાયદો.
સાટો(ના)સાદ,સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

બાળબોધ= બ્રાહ્મણી.
લીપિ(ના)ભાષા,બોલી
અનુસ્વાર=મીંડું, બિંદુ.
ગુજરાતી=ગુજરાતની.
સલંગ=આખી, બધી.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મના વાતની ચોપડી.
મૂળાક્ષર(ના)પેહેલાસરૂઆતના શીખવાના હરફો.
તોરજ(ના)રીત, રસ્તો.
બ્રાહ્મણી(ના)બાળબોધ
બોલી(ના)ભાષા,લિપિ.
ઓળખવાને(ક્રિ)પીછાનવાને, જાણવાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

ઇનામ(ના)શીરપાવ,ખુશી બદલ કાંઇ બક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ(ના)ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુશ્કેલ (વિ)અઘરૂં, મુશ્કેલીભરેલું? મુશીબત.
ઉમેરવી(ક્રિ) વધારવી.
જોખવું(ક્રિ) તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

ચતુર(વિ)શાણો ડાહ્યો.
ઝવેરી(ના)હીરા, માણેક વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનું(ના હીરા માણેક, મોતી વગેરેનો ભંડાર ભરેલો તે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન(વિ) પૈસાદાર.
ફેન(ના)ઢોંગ. ધતુંગ.
ફોસલાવવી(ક્રિ) પટાવી. સમજાવી.
ફકીર(ના) સાંઈ, ભીખમાગનારો.
ધમકાવીને (ક્રિ) ધુરકી આપીને,ધમકીઈને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ભાળ્યો=દીઠો,જોયો.
કાગ(ના) કાગડો.
પાખાળે(વિ) પાખવાળો.
રૂપાળો=સારો, મધુર.
ભોળું(વિ)નિખાલસ,કપટી નહી તે.
ખળ(વિ)લુચ્ચું, કપટી.
લક્ષણ=ગુણ, આચરણ.
દીસેછે(ક્રિ)દેખાયછે.

(કવિતાની સમજુતી). (૫)

ઝાડપર માળો બાંધતા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહી.

પાઠ ૧૩૫ મો.	તરેહ(ના)ગત, પ્રકાર.	મેળવી(ક્રિ) સરખાવી,
આંકડા=અક,નંબર	પુસ્તક=ચોપડો, ગ્રંથ.	મુકાબલો કરી.

ભુગોળ વિશે.

(દિશાઓ.)

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી છે ?
જવાબ—દિશાઓ ચાર છે: ઉત્તર, દક્ષિણ, પુર્વ ને પશ્ચિમ.
સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણોછો?
જ—હાજી, સુરજ ઉપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોય તો ધ્રુવના તારા ઉપરથી: અને તે તારો પણ નહી દેખાતો હોયતોવહાણના હોકાયંત્રથી.
સ—પુર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ ?
જ—જેણીગમ રોજ સુરજ ઉગતો હોય તે પુર્વ દિશા, અને સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.
સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ ?
જ—આપણે પુર્વ દિશા તરફ મોં કરીને ઉભા રેહેવું, તો જેણીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર, અને જેણીગમ આપણો જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.
સ—ત્યારે હોકાયંત્ર અને ધ્રુવના તારાએકરીને દિશા શી રીતે જણાય?
જ—હોકાયંત્ર એટલે વાહાણનો હુકો તે મોટા વાહાણોમાં ખલાસી

રાખેછે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે. તે હોકાયંત્રની સોય હમેશાં ઉત્તર દિશા તરફજ રેહેછે, તેમ ધ્રુવનાં તારાએ પણ ઉત્તરે દિશાએ હંમેશા ઉગેછે. એ રીતે ઉત્તર દિશા જણાઈ એટલે પછી બીજી દિશા જાણવી સેહેલછે. એટલું યાદ રાખી મુકવું કે ઉત્તરની સામી દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(પૃથ્વી.)

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવો છે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવો છે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવો છે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરીઆવ્યાછે, તેમનાથી કારણો સાથે સાબિતી થઈ ચુકીછે તેથી જાણીએ છીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળ છે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબિતીનાં કારણો બતાવો?

જ—હાજી, તે સાબિતીનાં કારણો બહુછે. ૧લુંતો એકે લોકો વાહાણમાં બેસીને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જવામાટે નિકળેછે, અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરેછે તો જ્યાંથી તેઓ પેહેલાં નીકળ્યાં હોય ત્યાં પાછા આવેછે. ૨જુ જ્યારે ચંદ્ર ગ્રહણ થાયછે ત્યારે એકતરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રેહેછે. તે વખતે પૃથ્વીની જે છાયા તે ચંદ્ર ઉપર ગોળ આકાર માલમ પડેછે. ૩જુ દક્ષિણ દિશા તરફથી ઉત્તરદિશા તરફ લોકો જાયછે તો ઉત્તર ધ્રુવ નક્ષત્ર ઊંચુ દેખાતું જણાયછે. ૪થુ પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજ બરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વેહેલો. ને કોઈ દેશમાં મોડો કોઈ દેશમાં સહવાર પડેછે તોકોઈ દેશમાં બપોર થાયછે; કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે તો કોઈમાં રાત પડેછે ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગોળ છે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઇલ છે?
જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઇલ.
સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઇલ છે?
જ—આસરે ૮૦૦૦ માઇલ.
સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે?
જ—પાણી અને જમીન વડે.
સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી છે?
જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબર ત્રણ ભાગ કરીએ, તો તેમાંના બે ભાગ કરત વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

વ્યાખ્યા.

સ—છોકરાઓ બોલો તો તમે નકશા જોયા છે, નકશા તે શું?
જ—હાજી, નકશા એટલે આખી પૃથ્વી કે તેનો કોઈ ભાગ, કે દેશ કે શેહેર વગેરેનો જે નમુનો તે.
સ—દેશ કોને કહીએ?
જ—જેમાં ઘણાએક પ્રાંતો, ઇલાકા વગેરે આવેલા તે.
સ—પ્રાંત કોને કહીએ?
જ—જેમાં ઘણાંએક સંસ્થાન, જીલ્લા, તથા માહાલ આવેલા તે.
સ—ઇલાકો એટલે શું?
જ—જેમાં ઘણાંએક શેહેરો તથા ખંડિઆ મૂલકો આવેલા તે.
સ—જીલ્લો કોને કહીએ?
જ—જે ઘણાંએક પ્રગણાંઓ મળી થયલો તે.
સ—પ્રગણું એટલે શું?
જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ઘણાં આવી એક તાલુકો બંધાયલો તે.
સ—ગામ કોને કહીએ?
જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝુપડાં (ઘરે) ની વસ્તી હોય તે ગામ.
સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ઘણાંજ થોડાં ઝુપડાં જેવા ઘરની વસ્તી હોય તે.

સ—તાલુકો એટલે શું?

જ—તાલુકોનો જે પ્રગણું કરીને કેહેવાય છે તે.

સ—કસબો કોને કહીએ?

જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોટું ગામ તે કસબો.

સ—શેહેર કોને કહીએ?

જ—જ્યાં મોટા મોટાં છેબંધને હારબંધ ઘરો બાંધેલાં હોય, અને જ્યાં સારાં સારાં ચૌટાં તથા બજાર હોય ને જ્યાં ધમ ધોકારે સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ—બંદર એટલે શું?

જ—નદી કે દરિઆ કાંઠે વેપારના મથકનું જે શેહેર આવેલું તે.

સ—રાજધાની એટલે શું?

જ—રાજગાદીનું જે મોટું શેહેર તે.

સ—સંસ્થાન એટલે શું?

જ—રાજાઓના વસાવેલા જે નાના નાના ખંડીઆ મૂલક તે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયલાછે?

જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રધુની, સમુદ્ર, માહાસાગર.

સ—પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલાછે, અને તે દર એકને શું કહેછે તેનાં નામ દો?

જ—તે પાંચછે, અને તેમાંના દરએકને મહાસાગર કેહેછે તેમનાં નામ; ઉત્તર માહાસાગર, દક્ષિણ માહાસાગર, આટલાન્ટીક માહાસાગર, પાસિફીક, અને હિંદી માહાસાગર.

સ—પૃથ્વી ઉપર જમીનના કયા કયા ભાગો થયલાછે?

જ—બેટ, સંયોગી ભૂમી, ભૂશીર, દ્વિપકલ્પ, અને ખંડ.

સ—પણ જમીનના સૌથી મોટા ભાગો કેટલા થયલાછે, અને તે દર એકને શું કેહેછે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચારછે, અને તેમાંના દરએકને ખંડ કેહેછે તેમનાં નામ;યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરિકા. એ શિવાય એક પાંચમો ખંડછે તેને "આસ્ત્રેલેશિયા" કરીને કેહે છે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયલા છે?

જ—બે, ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—નદી કોને કહીએ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને ઢળતી જગ્યામાં થઇને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ?

જ—આસપાસ ચોતરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ?

જ—જમીન ઉપર ઘણો લાંબો ગયલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ?

જ—અખાતનું મોં પોહોળું થયલું તે.

સ—સામુદ્રધુની તે શું?

જ—જે સાકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.

સ—સામુદ્રધુની ને સરોવરથી ઉલટું શું?

જ—સામુદ્રધુનીથી ઉલટું સંયોગભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું બેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિઆ કોને કહીએ?

જ—માહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ—ત્યારે માહાસાગર એટલે શું?

જ—માહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો; પૃથ્વી ઉપર ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કીધા છે તેમાંનો જે એકેકો ભાગ તે.

સ—બેટ કોને કહીએ?

જ—ચોતરેફ ફરતું પાણી, ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગી ભુમી એટલે શું?

જ—સાંધનારી જમીન; (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.)

સ—ભુશીર, ભુશનાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ બાજુએ પાણી, અને એક બાજુએ જમીનથી વીંટાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ ?

જ—જમીનના મોટા ભાગ જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોયછે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ અને પર્વત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગર; એવા ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઇને પ્રથ્વીના સપાટીથી ઘણા ઊંચા ગએલા તે પાહાડ; અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઇને સાથે લાંબા પથરાયલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સ—ખાડી કોને કહીએ ?

જ—સમુદ્રને મળવાની આગમચ ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મુખ જે પોહોળુ થાયછે તેને ખાડી કહેછે.

સ—નદીનું મુળ અને મુખ તે શું ?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળેછે તે ઠેકાણાને મુળ, અને જ્યાં કે નદી સમુદ્ર અથવા દરિયાને મળેછે તેને મુખ કહેછે.

મુંબઈ બેટનું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઇ બેટ આવેલો છે. મુંબઇ શેહેરની દ૦ [illegible] બાજુએ કોલાબા, બેકબે, અને એપાલો, પૂર્વમાં મુંબઇનુંબારૂં,

શિવરી અને મીઠાના અગર, પશ્ચિમમાં માહાલક્ષ્મિ, ખંબાલા વરલી અને માહીમ. ઉત્તરમાં માહીમ, ધારાવી, સાયન, મનમાલ, માટુંગા અને ટુંગરી. મધ્ય ભાગમા દાદર, વડાલા નાયગામ, પેરેલ, ચીચપોગલી અને મીન્ડગુંટ મંડળી, એ સીવાય તારદેવ, ગોરગામ, કામાટી પુરા, ભેંડીબજાર, ખત્રાવાડી, ભાયખળા, મતાર પાખડી, મજગામ, ભુલેશ્વર, કેનરખાડી, મારકીટ માંડવી, ધોબી તળાવ અને કોટ. નૈરૂત્ય કોણમાં વાલકેશ્વર જ્યાં ગવરનર સાહેબનો બંગલો છે તથા હિંદુ લોકનું દેવલ છે. વાયુ કોણમાં વળી વડોદરા રેલવેનાં સ્ટેશનો જે મુંબઇમાં આવેલાં છે તેનાં નામ કોલાબા, ચર્ચગેટ, મરીનલાઇન, ચર્નિરોડ ગ્રાંટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, દાદર, માહીમ, જી. આઈ. પી રેલવેના સ્ટેશન જે મુંબઇમાં આવેલાં છે તેનાં નામ, બોરીબંદર, મસીદબંદર, ભાયખલા, અને ચીચપોગલી, પરેલ દાદર.

બંદરો—ચીકલ બંદર, માલેટ બંદર, એલફીન્સ્ટન બંદર, કરનાક બંદર, મસદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલવા બંદર, ટાંક બંદર અને બોરીબંદર છે; ગોદી ત્રણ છે કોટની અને મજગામની અને ત્રીજી એલફીનસ્ટન બંદરની કોલાબામાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ દીવા દાંડી, લ્યુંનેટ એસાયલમ, અને કોલાબા ઓબજરવેટરી, પારસીની ધર્મશાળા.

તળાવ—નાયગામ, પરેલ, કાવસજી પટેલનું તળાવ, બાબુલાનું તળાવ, સાકળીયું તળાવ, મુંબાદેવી, ભુલેશ્વર, વાલકેશ્વરનું તળાવ, અને મહાલક્ષ્મિનું તળાવ, કોટમાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ, ટાઉનહાલ હાઇકોર્ટ, તારઓફીસ, સેક્રેટેરીએટ હાફીસ, જનરલ પોષ્ટ હાફીસ, એલ્ફીન્સ્ટન સરકલ, ખ્રીસ્તીલોકોનું દેવળ, ટંકશાળ, અને ગોરાબાયખળાનાલતાયુ

જાણવાલાયક જગ્યાના નામ,જમસેટજી જીજીભાઈની ઇસ્પીતાળ,વિક્ટોરિઆ ગાર્ડન. અને એલફીન્સ્ટન કૉલેજ.

શેહેર—હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કીનારાપર એક ટાપુમાં મુંબઈ શેહેર આવેલુંછે તે એક અગત્યનું બંદરછે. અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમતરફનું મુખ્ય શેહેરછે. મુંબઈ બેટ ઇ૦સ૦ ૧૬૬૧માં પોર્તુગાલના રાજાએ બીજા ચાર્લસ રાજાને કન્યાદાનમાં આપ્યો હતો. એ સપાટ મેદાનછે. તેની આજુબાજુએ કેટલાક ઊંચા ડુંગર આવેલાછે, એ સપાટ મેદાન ૧૧ મૈલ લાંબુ અને ૩ મૈલ પોહોળુંછે. એ બેટનો ઘેરાવો ૨૦ મૈલકરતાં વધારેછે. કોટ અને બહારકોટ મળી મુંબઈ શેહેરની વસ્તી ૬,૫૦૦૦૦ માણસનીછે એ વસ્તીમાં ઘણું કરીને પારસી, હિંદુ, ભાટિયા, ખોજા વગેરેનીછે. તેઓ ઘણા પૈસાદાર, મોટા વેપારી, અને લાખો રૂપીઆના ધણીછે. લંડન બાદ કરતાં અંગ્રેજી રાજ્યમાં એ મોટામાં મોટું શેહેર છે; ઘણુંકરી એમાં ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષા બોલાયછે, પણ વેપારને અર્થે દુનિઆના જુદાજુદા ભાગોમાંથી આવેલા લોકો અંગ્રેજી હિંદુસ્તાની વગેરે ભાષ બોલેછે, રંગારા, ચમાર, કંસારા તથા બીજા કારીગરો પોતાનો હુન્નર એ બેટમાં કરેછે. પરંતુ સૌ કરતાં વધારે મોટો ધંધો સુતર કાંતવાનો ને કાપડ વણવાનોછે. એ બેટમાં વરાળયંત્રથી ચાલતાં કાંતવાનાં, વણવાનાં તથા ગાંસડી દાબવાનાં હાલમાં ૪૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે, અને તેમાં ૨૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસનો રોજી ચાલેછે. ખેતાના પાકમાં ડાંગર મુખ્યછે. બીડી પણ થાય છે. તથા વનસ્પતી પણ ઘણી પાકે છે. દરિઆના પાણીને વધતાં અટકાવી જમીન ઉપર રેલવે બાંધી સાર્ટાજીસર

સાથે મુંબઇના ઉત્તર ભાગને હાલમાં જોડી લીધોછે, બાકી બધી બાજુએ દરિઓ આવેલોછે. દુનિઆમાં સૌથી મોટામાં મોટું બંદરોમાંનું એ એક બંદરછે, તેમાં વાહણોને આગબોટો નીરંતર જથાબંધ રહેછે. અને તે દુનિઆના સઘળા ભાગો તરફ આવજા કરે છે.

એ બંદર એટલે મુંબાઈ શેહેર ઘણું શોભાવંતુ અને જોવા લાયક છે. અહિયાં વિલાયત વગેરે બહાર દેશાવરથી ઘણાક જાત જાતનાં યંત્રો, તેમજ કાપડ, ચીનાઆનું, રેશમ, કરીયાણું, વગેરે પુષ્કળ માલ આવેછે; અહિયાંના ઘરોની બાંધણી ઘણીજ ઊંચો અને સરસછે. જમીન પથ્થરનીછે તેથી પાણી આગળતો કુવા બહુ સારાં નહોતાં; પણ હાલ દુરથી તળાવમાં નળો મુકી પાણી લાવેલાછે તેથી હાલ તે સારાં થયાં છે. ઇલાકાનું મોટું શેહેર એછે, તેથી એના સૌથી મોટા દરજ્જાની ઇનસાફની કચેરી અહિયાંછે. ઇલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર ગવરનર સાહેબ બાહાદુર પણ અહિયાં રહે છે.

સમાપ્ત.

ખબર.

આ ચોપડી નીચે લખેલે ઠેકાણેથી વેચાતી મળશે.

નડીઆદ—કાગદી સાદકભાઈ ચોપડી વેચનાર.

વડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોબા ઠા. રાવપરામાં.

બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલસાડ—બુકસેલર દવારકાંદાસ પરભુદાસ.

સુરતમાં—મેહેતાજી ફકીરભાઈ કાશીદાસ.

બુકસેલર ડીકાભાઈ પરભુદાસ.

બુકસેલર મંચેરજી જમશેદજી.

બુકસેલર કરશનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સખારામ ભીકસેટ.

બુકસેલર બાળક્રષ્ણ લક્ષમણ.

બુકસેલર ભીમજી માણેક.

બુકસેલર દામોદર ઈશ્વર.

બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

વીરમગામ—બુકસેલર ભોખા નથુરામ.

બુકસેલર મુળશંકર લલુ.

સામટી લેવી હોય તેમણે પોસ્ટપેડ કાગળ લખી ખુલાસો કરવો. નાટપેડ કાગળ લેવામાં આવશે નહીં. મુંબાઇનાં છાપેલાં સંસ્કૃત, હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, ડીકશનેરીઓ, નાટકો, જૈનધરમનાં તથા વૈશ્નવધરમનાં તથા વારતાઓ, તથા કાવદાઓ, પેહેલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તરજુમાઓ, અને વઈદકનાં પુસ્તકો વિગેરે બીજી ઘણીખરી જાતનાં પુસ્તકો અમારી પાસેથી ઘણીસરસ છાપને સસતી કીમતે મળશે. બુકસેલર જગજીવનદાસ દલપતરામ.

ઠા. અમદાવાદમાં બાલિટનની હવેલીમાં.